

Kinnitatud Vabariigi Valitsuse

10.04.08 korraldusega nr 172

Muudetud Vabariigi Valitsuse

11.06.09 korraldusega nr 236

Eesti lõimumiskava 2008–2013

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Põhimõtted	4
2. Hetkeolukorra ülevaade	5
3. Strateegilised eesmärgid	14
3.1. Visioon aastaks 2013	15
3.2. Haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkond.....	17
3.3. Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkond	21
3.4. Õigusliku ja poliitilise lõimumise valdkond.....	22
3.5. Lõimumiskava juhtimistegevused	24
4. Seosed teiste arengukavadega	25
4.1. Hariduslik ja kultuuriline lõimumine	25
4.2. Sotsiaalne ja majanduslik lõimumine	27
4.3. Õiguslik ja poliitiline lõimumine.....	29
5. Juhtimisstruktuuri kirjeldus.....	30
6. Rahastamine ja maksumuse prognoos	33
7. Arengukava koostamine ja elluviimise osapooled.....	33
Lisa 1. Lõimumiskava 2008–2013 juhtimisskeem.....	39

Sissejuhatus

Käesolevas dokumendis sõnastatakse valdkondliku arengukava¹ "Eesti lõimumiskava 2008–2013" (edaspidi lõimumiskava) visioon, põhimõtted, strateegilised alused ja elluviimises osalevad asutused ning organisatsioonid. Lõimumiskava on riikliku programmi "Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007" jätk. Arengukava lähtealuseks on Eesti Vabariigi põhiseadus, mis sõnastab Eesti riigi ülesandena eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise tagamise ning sätestab igapäevase õiguse säilitada oma rahvuskuuluvus.

Lõimumiskava koostamisel on arvestatud Eesti riigi keskstrateegiaid, sh strateegilisi arengukavasid ning julgeolekupoliitika aluseid. Arengukava seob mitu valdkondlikku ja organisatsioonide arengukava üheks tervikuks, täiendades neid lõimumisvaldkonnale eriomaste meetmetega.

Samuti on lõimumiskava koostamisel järgitud Euroopa Liidu jm asjaomaseid rahvusvahelisi kokkuleppeid, sh Euroopa Liidu lepingut, Euroopa Ühenduse asutamislepingut, Euroopa Liidu põhiõiguste hartat, Euroopa Nõukogu rahvusvahemuste kaitse raamkonventsiooni, Euroopa Nõukogu konventsiooni inimõiguste ja põhivabaduste kaitseks, samuti ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni, ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti ning ÜRO rahvusvahelist konventsiooni rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta.

Eesti elanikkonna lõimumine on pikaajaline protsess, mille lõppsihiks on tugeva Eesti riigi identiteediga (vt peatükk 1 – "Põhimõtted"), ühiseid demokraatlikke väärtusi jagava ning avalikus sfääris eesti keeles suhtleva püsielavastikuga kultuuriliselt mitmekesine ühiskond. Käesolev arengukava toetab sellise ühiskonna kujunemist demokraatliku õigusriigi põhimõtetest ja kohustustest lähtudes.

Lõimumiskava eesmärk on toetada iga püsielaniku ühtekuuluvustunnet Eesti ühiskonnaga ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Eduka lõimumise tulemusena saab igaüks ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Eestis on loodud võimalused kõnelda teisi keeli ja arendada rahvuskultuure.

Lõimumiskava koosneb seitsmest peatükist ja ühest lisast. Esimeses peatükis on kirjeldatud lõimumiskava aluseks olevaid põhimõtteid. Teises peatükis antakse ülevaade hetkeolukorrast lõimumisega seotud valdkondades. Kolmas peatükk käsitleb lõimumiskava visiooni ja strateegilisi eesmärke ning neljandas peatükis tuuakse välja lõimumiskava seosed teiste valdkondlike arengukavadega. Viies ja kuues peatükk selgitavad lõimumiskava juhtimisstruktuuri, rahastamise aluseid ja maksumuse prognoosi. Viimane, seitsmes peatükk annab ülevaate lõimumiskava elluviimise osapooltest ning koostamise protsessist. Lisas 1 on toodud lõimumiskava juhtimisskeem. Põhjalikum ülevaade planeeritavatest tegevustest on esitatud arengukava rakendusplaanis, mille Vabariigi Valitsus igal aastal uuendatud kujul kinnitab.

---

¹ Valdkondlik arengukava on planeerimisdokument, mis kajastab ühe või mitme valdkonna eesmärke ning nende saavutamiseks vajalikke meetmeid. Selle sisu peab olema kooskõlas vastava valdkonna eesmärke elluviivate valitsemisala arengukavade ja riigiasutuste arengukavadega, mis on riigieelarve ja eelarvestrateegia koostamise aluseks. (VVm 13.12.2005 nr 302, RT I 2005, 67, 522)

1. Põhimõtted

Euroopa põhiväärtuste järgimine

Eesti kuulumine Euroopa Liitu ja üldisemalt Euroopa kultuuriruumi tähendab, et iga valdkonna poliitika, sh käesolev lõimumiskava, panustab Eesti riigi demokraatliku arendamise kõrval ka Euroopa Liidu arengusse. Seepärast tugineb lõimumiskava euroopalikele põhiväärtustele (Euroopa Liidu põhiõiguste harta järgi): demokraatia, õigusriik, rahu, üksikisiku enesemääramise õigus, inimõiguste järgimine ning kultuuriline mitmekesisus.

Eesti keel kui avaliku sfääri üleüldine suhtluskeel

Eesti keele oskus on eduka lõimumise üks eeltingimusi, mis annab igaühele võimaluse osaleda ühiskondlikus elus võrdsetel alustel. Keelelise lõimumise pikemaajaline eesmärk on jõudmine selleni, et kõik Eestimaa püsielanikud suudavad suhelda riigikeeles.

Riigiidentiteedi tugevdamine

Lõimumise eesmärk on tugevdada ühtse Eesti riigi identiteeti, arendada Eesti püsielanike jaoks riigi ühistähendust, mis põhineb Eesti kui demokraatliku õigusriigi põhiseaduslikel väärtustel, Eesti kodanikuks olemise väärtustamisel ning igaühe panuse tunnustamisel ühiskonna arendamisse, aktsepteerides samal ajal kultuuride erinevust.

Kõigi elanike kaasamine ühiskonna arendamisse

Edukas lõimumine eeldab, et igal Eesti püsielanikul on võimalus aktiivselt osaleda demokraatliku ühiskonna arendamises ühiskonnaelu kõikidel tasemetel, mis muuhulgas eeldab suurenenud kodanikuaktiivsust. Kõigi elanike potentsiaali tõhusam ning järjepidev kaasamine on eriti oluline olukorras, kus rahvastik kahaneb. Eneseteostusvõimaluste olemasolu ning teadlikkus neist motiveerib elanikke lõimuma ja olema lojaalne oma riigile.

Võrdsed võimalused

Eduka lõimumise aluseks on õigusriigi põhimõtete, isikuvabaduse ja inimõiguste austamine ning kõigile Eesti püsielanikele tagatud heaolu, haridus, sotsiaalne turvalisus, samuti ettevõtluse, loomingu- ja eneseväljenduse ja tervise edendamise võimalused.

Rahvusest tingitud eraldatuse vältimine

Eduka lõimumise tulemusel väheneb rahvusest või keelest põhjustatud eraldumine ja kõrvalejäämine ühiskonnaelust. Seetõttu on lõimumisprotsessi üheks põhimõtteks piirkondlikest iseärasustest või sotsiaalsest eemaldumisest tingitud rahvusliku ja kultuurilise kapseldumise vältimine nii olemasoleva rahvastiku kui ka uusimmigrantide² puhul.

---

² Uusimmigrant on käesoleva arengukava tähenduses sisserännanu, sh välismaalt saabunud võõrtöölaine ja tema perekonnaliige, asüülitaoletaja või pagulane, kes on Eestisse saabunud pärast iseseisvuse taastamist 1991. a. Selline määratlus on elanike väikese arvu tõttu otstarbekam võrreldes Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni kitsama määratlusega (3–5 aastat pärast riiki saabumist).

Lõimumine kui üksikisikust lähtuv ja kogu ühiskonda haarav protsess

Edukas lõimumine saab teostuda vaid Eesti eri rahvustest püsielanike isikliku tahte ja jõupingutuse tulemusel. Seda peab toetama kodanikuühenduste, kohalike omavalitsusorganite ja riigiasutuste tegevus soodsa õigusliku, majandusliku, sotsiaalse ja vaimse keskkonna kujundamisega.

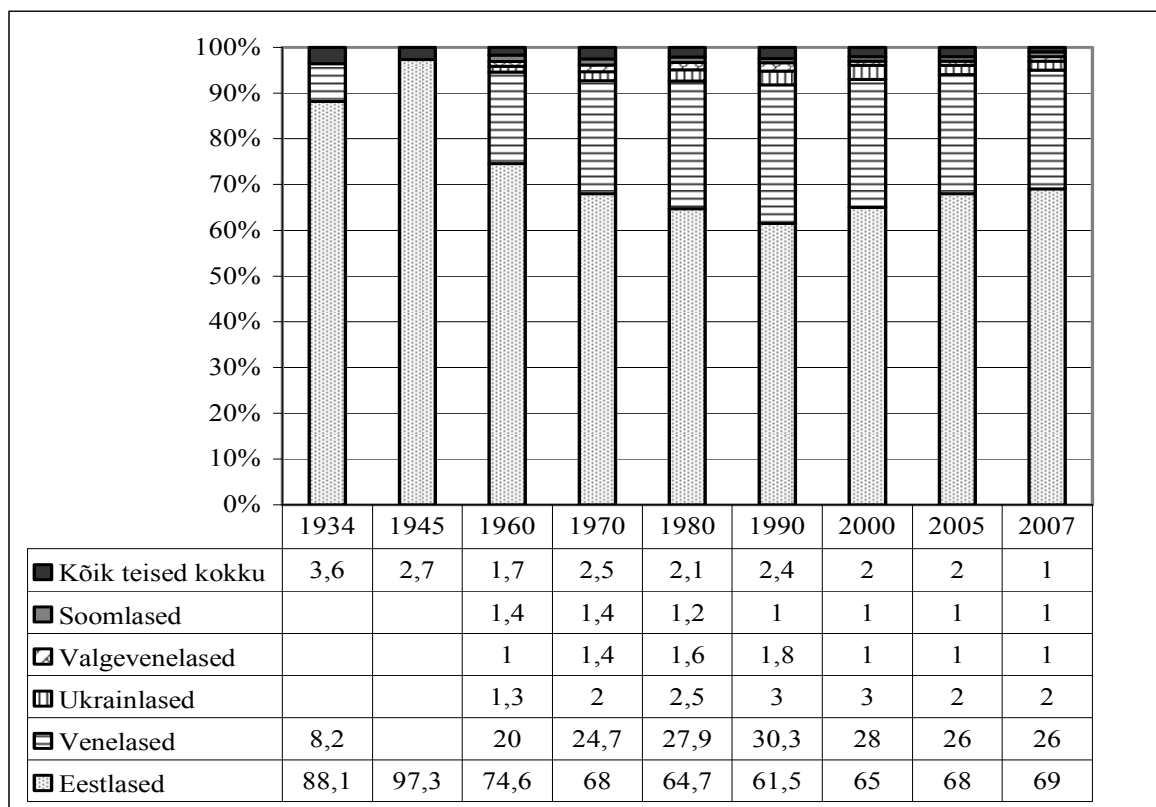
2. Hetkeolukorra ülevaade

Käesolev ülevaade võtab kokku kõige olulisemad lõimumisega seotud näitajad ja suunad, mida on põhjalikumalt kirjeldatud mitmesugustes uuringutes, raportites ning analüüsid.

Tänapäeva Eesti kujutab endast etniliselt mitmekesisest ühiskonda, mis koosneb põhirahvusest – eestlastest – ja enam kui saja muu rahvuse esindajaist. Statistikaameti andmetel elas 2007. aasta 1. jaanuari seisuga Eestis 1 342 409 inimest, neist 921 062 (68,6%) olid eestlased. Teistest rahvustest oli seega 421 347 inimest (31,4%), neist 344 280 venelast, 28 158 ukrainlast, 16 133 valgevenelast, 11 035 soomlast jne.³

Rahvastiku praegune koosseis on välja kujunenud mitmesuguste ajaloosündmuste tulemusel. Enne Teist maailmasõda moodustasid eestlased Eesti rahvastikust 88%. 1934. aastal elas Eestis 92 600 venelast, 16 300 sakslast, 7600 rootslast, 5400 lätlast ja 4400 juuti. Teise maailmasõja ajal muutus rahvastiku olukord radikaalselt, praegust seisut on kõige enam mõjutanud rahvastiku kiire sissevool pärast 1945. aastat, mil Eesti oli okupeeritud Nõukogude Liidu poolt (vt joonis 1).

Joonis 1. Eesti rahvuskoosseisu muutus 20. sajandi teisel poolel. (Inimarengu aruanne 2005, Statistikaamet)⁴

³ Statistika andmebaas. Rahvaarv ja rahvastiku koosseis

⁴ 1945. aasta kohta puuduvad andmed rahvuste lõikes, mistõttu on esitatud ainult koondarv kõikide teiste rahvuste kohta kokku.

Ajalooliste rahvusvähemuste osakaal oli 1934. aastal 12%, kuid juba 25 aasta pärast, 1959. aastal oli eestlaste osakaal kahanenud 75%-ni. Enamiku praegusest Eesti muukeelsest rahvastikust moodustavadki pärast 1945. aastat Nõukogude Liidu eri piirkondadest siia asunud inimesed ja nende järeltulijad, kelle lõimumist takistas pikka aega nende valdavalt isoleeritult paiknemine Eesti territooriumil ning rahvustunnuseid taandav, ühtse nn nõukogude rahva väljakujundamisele suunatud riiklik poliitika.

Eesti majandusliku olukorra kiire paranemine ühelt poolt ning rahvastiku vananemine teiselt poolt suurendab lähiajal uusimmigrantide sissevoolu tõenäosust. Seega on Eesti jõudmas teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega võrreldavasse situatsiooni, kus üleilmsed rahvastikumuutused hakkavad üha enam mõjutama riigisisest olukorda. Eesti kuulumine Euroopa Liitu ja NATOsse on oluliselt suurendanud Eesti riigi rahvusvahelist kaalu ning toonud kaasa Eesti sisepoliitika tihedama põimumise rahvusvahelise kontekstiga.

Eesti eripäraks on väga lühikese aja jooksul väljastpoolt siia elama asunutest moodustunud suhteliselt suur võõrkeelne elanikkond, kes nõukogude korra kadumise järel oli ootamatult sunnitud leidma endale uue identiteedi. Samas on senise lõimumisprotsessi käigus suur osa elanikest, kelle emakeel ei ole eesti keel, lõimunud Eesti ühiskonda hästi, nad on Eesti Vabariigi lojaalsed kodanikud, tunnetavad end Eesti rahva legitimeeritud osana ning kasutavad igapäevase suhtluskeelena eesti keelt.

Järgnev ülevaade lõimumise hetkeolukorrast on esitatud arengukava jälgimise hõlbustamiseks strateegiliste tegevusvaldkondade kaupa. Esmalt vaadeldakse haridusliku ja kultuurilise, seejärel sotsiaalse ja majandusliku ning lõpuks õigusliku ja poliitilise lõimumise olukorda.

Keeleoskus ja haridusvalikud

Haridus kui lõimumiskava keskseid valdkondi on seotud nii eesti keele omandamise ja noorte kujunemisele ühiskonna liikmeiks kui ka nende karjäärivalikutega. Riigikeele oskuse tase on oluliselt suurenenud võrreldes 1989. aastaga, mil eesti keelt oskas ainult 15% venekeelsest rahvastikust. 2005. aastal oli 42%-l venekeelsetest elanikest⁵ aktiivne eesti keele oskus (st suudavad suhelda “hästi” või “keskmiselt”). Viimastel aastatel on eesti keele oskus muukeelsete täiskasvanute hulgas püsinud stabiilsena ja noorte hulgas kasvanud.

Samuti on järjest suurenenud teisest rahvusest inimeste eesti keeles suhtlemise osakaal: 10% suhtleb ainult eesti keeles, 48% mitmes keeles ning vaid 40% kasutab suhtlemisel üksnes vene keelt, seejuures peab viimastel aastatel eesti keele oskamist oluliseks üha rohkem inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel (84% täiskasvanutest).

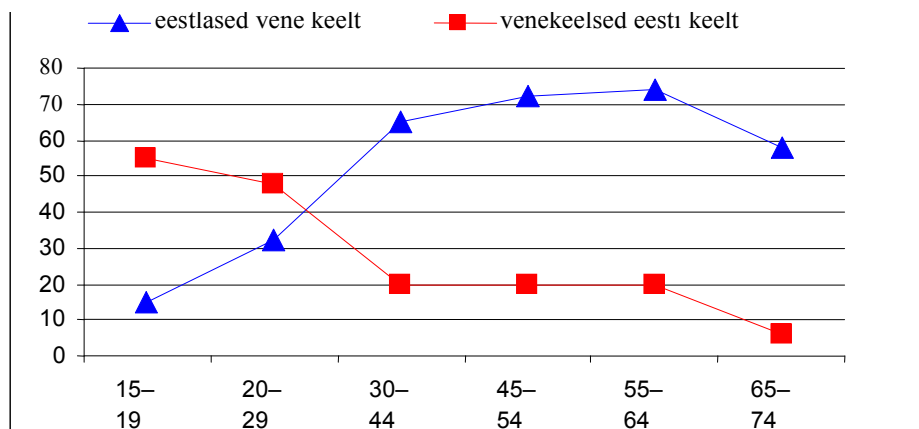
Samas on oluline silmas pidada riigikeele oskuse olulisi erinevusi piirkonniti. Kui 2005. aastal ei osanud Tallinnas enda hinnangul eesti keelt 16% Eesti venelasi, siis Narvas oli neid 62%, st ligi neli korda rohkem.⁶ Ilmekas muutus eesti ja vene keele kasutamise osas toimub earühmade lõikes – kui vanema elanikkonna peamiseks ühiseks suhtluskeeleks eestlaste ja teistest rahvustest Eesti elanike vahel oli varem vene keel, siis praeguste noorte ja keskealiste seas on selleks eesti keel (joonis 2).

---

⁵ M. Pavelson, I. Proos, I. Pettai, *et al.* (2006). Integratsiooni monitooring 2005. Uuringu aruanne. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus, lk 20.

⁶ *Ibid.*, lk 23.

Joonis 2. Eesti/vene keele oskus võõrkeelena 2005. aastal vanuse ja emakeele järgi (%)

2008. aastal toetatakse Eestis riiklikult õppimist peamiselt eesti ja vene keeles. Vene ja eesti-vene töö- ja õppekeelega haridusasutused moodustavad alusharidusasutustest umbes 20%, üldharidusasutustest 19% ja kutseõppeasutustest umbes 50%. Venekeelsetes üldhariduskoolides kahaneb õpilaste arv pidevalt. Vene õppekeeles õpib umbes 20% õpilastest. Osaliselt on see tingitud demograafilisest olukorrast ning teisalt sellest, et õpilased, kelle emakeel ei ole eesti keel, asuvad õppima eelkõige eesti õppekeelega koolidesse ja klassidesse. 2006.–2007. õppeaastal õppis eesti õppekeelega klassides 4606 muu emakeelega õpilast, mis moodustab 4% eesti õppekeelega koolide õppuritest.⁷ Lisaks õpib vene õppekeelega koolide õpilastest ligi 7% keelekümblusprogrammide järgi. Vene töökeelega koolieelsetes lasteasutustes on laste arv püsivalt stabiilne – umbes 23%. Samasugune olukord on vene õppekeelega kutseõppeasutustes (õpperühmades) – õpilaste arv on umbes 31%.

2007. aasta andmetel sai kõrgharidust omandada 16 õppeasutuses (kokku 35 õppeasutust) vene keeles. Neist pool on erarakenduskõrgkoolid. Venekeelses õppes õpib 10% üliõpilastest. 2007. aastal kõrgkooli suundunud vene õppekeelega gümnaasiumi lõpetajatest 52% valis edasi õppimiseks eesti keele. Lõimumiskavas toetatavad tegevused, sh täiendav paindlik eesti keele õpe peaksid soodustama teise emakeelega üliõpilaste osalust eestikeelses kõrghariduses.

Mitmetest Eestis tehtud uuringust selgub, et noored saavutavad parema keeleoskuse sõltumata keelekeskkonnast siis, kui keelt kasutatakse ka ainetundide õppekeelena. 1997. aastal sätestati põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses, et üleminek osalisele eestikeelsele aineõppele gümnaasiumiastmes algab hiljemalt 2007. aasta 1. septembril. Eesmärk on jõuda 2011. aastaks eestikeelse aineõppeni 60% ulatuses riiklikust õppekavast. Üleminek algas gümnaasiumi esimesest õppeaastast ehk 10. klassist. Ettevalmistuste käigus jõuti olukorda, kus koolijuhtide ja aineõpetajate üldine suhtumine osalisse eestikeelsesse aineõpetusse oli valdavalt positiivne: juba 2006. a sügisel hindas 94% koolijuhtidest seda vajalikuks ning osaline eestikeelne aineõpe toimus 92% koolidest. Kõigis 62 muukeelses gümnaasiumis, kus avati 10. klass, alustati 2007.–2008. õppeaastal vähemalt ühe aine õpetamist eesti keeles, kokku õpetatakse eesti keeles 23

⁷ Riikliku programmi “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” rakendamine 2006. aastal. Aruanne, 2007, lk 14.

ainet. Eestikeelsete õppeainete hulka kuuluvad koolide valitud eestikeelsed ja üleriigiliselt kohustuslikud kursused, nagu eesti kirjanduse, ühiskonnaõpetuse, muusika, eesti ajaloo ja geograafia kursus.⁸

Huvi suhtlemise ja koostöö vastu väljaspool formaalse hariduse süsteemi on eesti- ja muukeelsetel noortel väike, üldjuhul veedavad noored vaba aega ainult oma kultuuri- või keelekeskkonnas. Vähene informeeritus teisest rahvusest eakaaslaste elust ning isikliku suhtluskogemuse puudumine võib põhjustada negatiivsete stereotüüpide kujunemist üksteise kohta.

Uuringute põhjal on keeleõppe edasisel parandamisel üks olulisemaid tegureid eesti keelt valdavate ja vajaliku ettevalmistusega õpetajate ning tänapäevaste ja sobivate eesti keele õppe materjalide olemasolu. See kehtib nii koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide kui ka täiskasvanute keeleõppe kohta.

Kultuuriline mitmekesisus ja kultuuridevaheline dialoog

Eestis kui kultuuriliselt mitmekesisel ühiskonnas pööratakse erilist tähelepanu eri rahvuste esindajate võimalustele säilitada ning arendada oma kultuuri ja keelt. Eestis tegutseb 18 muu emakeelega kultuuriseltside katusorganisatsiooni ning 203 organisatsiooni, mis kuuluvad mitmetesse ühendustesse. Kuigi muukeelsete rahvuste kultuuritegevuse, hariduse ja identiteedi toetamise tulemuslikkust hinnatakse kriitiliselt, peavad muukeelsed elanikud just kultuuri ja vaba aja veetmise võimalusi kõige ühtlasemaks võrreldes eestikeelsete elanikega.

Riigieelarvest toetatakse Vene Teatri, muukeelsete erateatrite ja Eestimaa Vene Muuseumi tegevust ning kultuuriajakirjade väljaandmist. Avalik-õiguslikus meedias toodetakse eri keeltes saateid, näiteks Raadio 4 edastab ööpäev läbi peamiselt venekeelset programmi, mis sisaldab saateid armeenia, ukraina, valgevene ja juudi rahvusest elanikele, loomisel on rahvusteleviseiooni mitmekeelne kanal ETV 2. Lisaks toetatakse riigi- ja kohalikust eelarvest eri rahvuste kultuuritegevust, kultuurisidemete säilitamist päritolumaaga ning kaasatakse neid Eesti kultuuriellu.

Mitmesuguste uuringutega on mõõdetud Eesti elanike sallivust ja hoiakuid (deklareeritud suhtumist) teise rahvusrühma suhtes.⁹ Nii eesti- kui ka venekeelsetele elanikele on iseloomulik vastukäiv hinnang iseenda ja teist keelt kõnelevate inimeste sallivusele, kusjuures enamasti peetakse oma rahvuse sallivust suuremaks. Samas on lähisuhete tasandil tegelik olukord parem. Eestis korraldatud uuringute põhjal mõjutavad üksikisiku tasandil vastastikust sallivust oluliselt isiklike kontaktide olemasolu teise rahvuse esindajatega ning nende kontaktide iseloom. Tihedad isiklikud kontaktid loovad positiivsema suhtumise teise rahvusrühma esindajatesse ja vastupidi – negatiivset suhtumist ning stereotüüpe süvendavad negatiivse iseloomuga põgusad kontaktid, näiteks napist või puuduvast keeleoskusest tekkivad arusaamatused kaubanduses, ühistranspordis ja tänaval.

Teabevälja ühisosa

Eesti ühiskonda iseloomustab eesti- ja venekeelse rahvastiku meediatarbimisharjumuste erinevus ning meediaruumi suhteline eraldatus.¹⁰ Venekeelsete elanike meediatarbimises domineerivad Venemaa

⁸ Haridus- ja Teadusministeerium

⁹ Näiteks: M. Pavelson, I. Proos, I. Pettai, *et al.* (2006). Integratsiooni monitooring 2005. Uuringu aruanne. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus;

V. Kalmus, M. Lauristin. Toimetanud P. Pruulmann-Vengerfeldt, 2004. Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse "Mina Meedia. Maailm" tulemustest. Tartu, Tartu Ülikooli kirjastus, 2004.

¹⁰ M. Pavelson, I. Proos, I. Pettai, *et al.* (2006). Integratsiooni monitooring 2005. Uuringu aruanne. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus, lk 65; Rahvussuhted ja integratsioonimonipoliitika väljakutsed pärast pronkssõduri kriisi. TÜ/Saar Poll OÜ, juuli 2007;

telekanalid, olulisel kohal on ka Eesti venekeelsed raadiokanalid, vähem loetakse venekeelseid kohalikke ning üleriigilisi ajalehti. Eestikeelsete meediakanalite regulaarseks tarbijaks peab end kolmandik venekeelsetest elanikest – põhiliselt eesti keelt hästi valdavad ja eestikeelses keskkonnas elavad inimesed. Samas on venekeelsete elanike hulgas väga erinevate meediatarbimisharjumustega rühmi. Eestikeelsetele kanalitele orienteeritute kõrval eristuvad tugevalt Venemaa meediale orienteeritud elanikud, kellest põhiosa moodustavad Ida-Virumaa elanikud ning keda iseloomustab ka kõige väiksem informeeritus ja huvi Eestis toimuva vastu. Nooremaid vanuserühmi iseloomustab seevastu globaalne, mitmekeelne meediasuunitlus (jälgitakse rahvusvahelist meediat), samas väiksem huvi eestikeelse meedia vastu.

Institutsiooniliselt on teabevälja ühisosa loomisel juhtiv roll avalik-õiguslikul ringhäälingul. Seni on venekeelsetele elanikele mõeldud Eesti Televisiooni (edaspidi ETV) saadete hulk olnud väike. ETV venekeelse uudistesaaate vaadatavus on väiksem kui Pervõi Baltiiski Kanali Eesti-teemaliste uudiste vaadatavus, seda eriti nooremas vanuserühmas. Uuringute kohaselt on venekeelsete elanike toetus vene- ja muukeelsete saadete arvu suurenemisele seoses kavandatud ETV 2 loomisega kõrge.¹¹ Seni täidab üle-eestilise ja kohaliku tähtsusega ühiskondlike ning poliitiliste küsimuste käsitlemise ülesannet suhteliselt suure kuulatavusega avalik-õiguslik raadiokanal Raadio 4.

Tööturg ja sotsiaalne võrgustik

Kiire majanduskasvuga kaasas käiv tööjõupuudus ja rahvastiku vananemine ning vähenemine on tõstnud teravamalt päevakorda kõigi Eesti elanike potentsiaali tõhusama kasutamise. Seni on rahvusest ja emakeelset tingitud erinevusi tööturul esitatud peamiselt kirjeldavate ülevaadetena ning põhjusi vähe analüüsitud. Muukeelsed inimesed tunnetavad teravamalt võrreldes eestlastega kaudselt ebavõrdset kohtlemist tööturul ja hüvede jagamisel. Samas on enamasti tegemist pigem halvustava suhtumise või tõrjuva hoiakuga teisest rahvusest inimese suhtes kui otsese diskrimineerimisega rahvuse või emakeele tõttu. Lisaks on probleemiks inimeste madal teadlikkus ebavõrdse kohtlemise tähendusest.

Olemasolevate andmete põhjal võib öelda, et enamjaolt on hõive ja palgaga seotud erinevused seletatavad tavapäraste, rahvusest sõltumatute tunnuste (haridus, maal või linnas töötamine, sugu) ning keeleoskusega.¹² Osaliselt jäävad aga rahvustevahelised erinevused selliste tunnuste alusel selgitamata ning näiteks Tallinnas on nn seletamata erinevused ülejäänud Eestiga võrreldes oluliselt suuremad. Lisaks eristuvad tööturul kehvemal olukorras olevad vanuserühmad, näiteks vanemaealised, teatud juhtudel üle 40-aastased töötajad, mis viitab vajadusele määratleda edaspidi sihtrühm täpsemalt nii analüüsi tegemisel kui ka sekkumismeetmete väljatöötamisel. Samuti on nende inimeste hulk, kelle emakeel ei ole eesti keel, avalikus sektoris juhtival või tippspetsialisti ametikohal väiksem võrreldes eestlastega..

Kuigi mitmetes sotsiaalsetest riskirühmades on ebaproportsionaalselt palju muukeelseid elanikke, selgub lähemal uurimisel, et peamiselt on tegemist üldiste piirkondlike või muude struktuursete põhjustega. Näiteks õpilaste narkootikumide tarvitamise kohta tehtud uuringud viitavad sõltuvusainete juba väljakujunenud tarvitamist soodustava keskkonna tugevale negatiivsele mõjule sõltumata inimese emakeelest.

Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” rakendamine 2006. aastal. Aruanne.

¹¹ Rahvussuhted ja integratsioonipoliitika väljakutsed pärast pronksõduri kriisi. TÜ/Saar Poll OÜ, 2007.

¹² M. Pavelson, I. Proos, I. Pettai, *et al.* (2006). Integratsiooni monitooring 2005. Uuringu aruanne. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus, lk 5–6;

S. Anspal, IV osa: Integratsioon tööturul. RIP 2008–2013 vajadus- ja teostatavusuuringute lõpparuanne, 2008. Toim. Marju Lauristin. Tallinn-Tartu, lk 190–241.

Eelnev osutab vajadusele analüüsida senisest põhjalikumalt tööturu, sotsiaalse võrgustiku ja sotsiaalkaitse valdkonda ning neis valitsevaid seoseid.

Piirkondlikud erinevused ja kohaliku omavalitsuse roll lõimumisel

Eestit iseloomustavad suhteliselt suured piirkondlikud erinevused nii lõimituse taseme kui ka probleemide olemuse seisukohast. Enim torkavad lõimumisega seotud probleemid silma Ida-Virumaa ja Harjumaa suuremates linnades. Samal ajal erineb mõlema piirkonna linnade rahvuskoosseis, sotsiaal-majanduslik olukord ja kultuurilis-kogukondlik areng nii maakonna sees kui ka võrreldes teiste maakondadega. Samuti on erineva kultuuri- ja keeletaustaga püsielanikega, sh uusimmigrantidega, kokkupuuteid tänaseks kõigis maakondades, kuigi väga erineval määral. Muuhulgas on erinevates Eestimaa piirkondades edukalt korraldatud programme inimestele, kelle emakeel ei ole eesti keel, nende keeleoskuse parandamiseks, riigiidentiteedi tugevdamiseks, kultuurilise mitmekesisuse ja kodumaa tutvustamiseks.

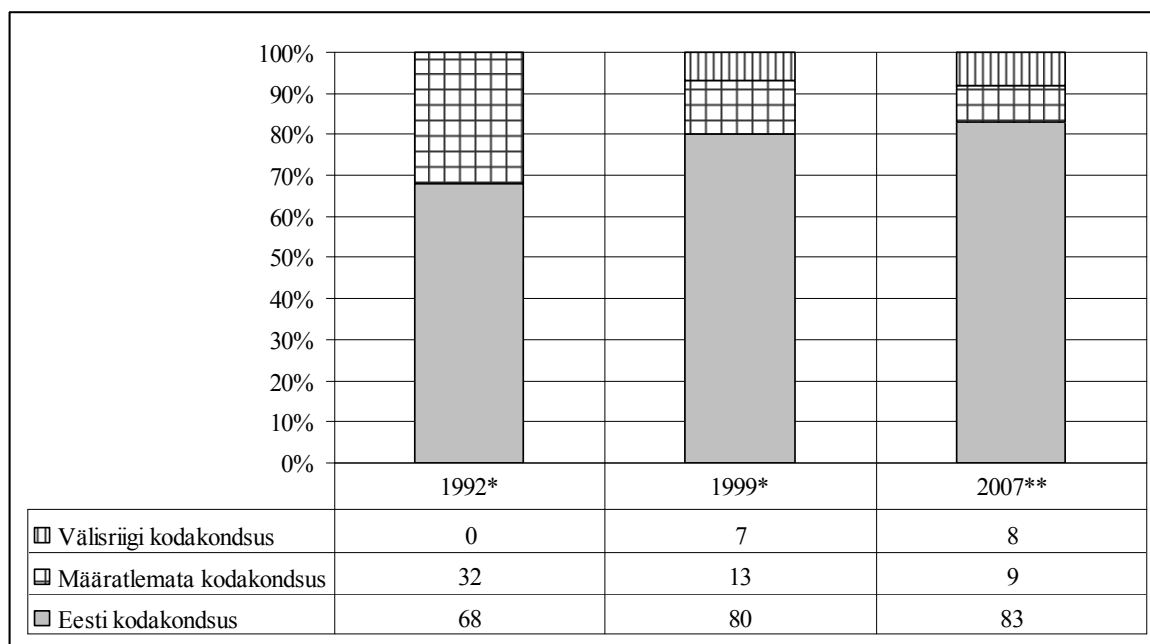
Senine maakondlike riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse üksuste roll riikliku lõimumisepoliitika elluviimisel on olnud tagasihoidlik ja juhuslikku laadi. Puudub riigi ja kohaliku tasandi rollijaotus ning selgepiiriliste kohustuste määratlemine, meetmete regionaliseerimine ja integreerimine piirkondlikesse tegevuskavadesse.

Kuigi Eesti eri piirkondade nii sotsiaal-majandusliku arengu kui ka rahvastiku jaotuse erinevused on hästi kirjeldatud, pole analüüsitud nende omavahelisi seoseid ega seoseid muude valdkondadega. Viimane on tähtis spetsiifiliste lõimumismeetmete vajaduse hindamiseks erineva rahvuskoosseisuga omavalitsustes.

Naturalisatsiooniprotsess

Võrreldes 1990. aastaga on 2007. aastaks etniliste eestlaste osakaal rahvastikus kasvanud ligi 62%-lt 69%-ni, samal ajal kui Eesti Vabariigi kodakondsus on Eesti püsielanikest 83%-l, määratlemata kodakondsus on 9%-l ning välisriigi kodakondsus 8%-l (joonis 3). Võrreldes 1990. aastate algusega, mil aastas naturaliseerus keskmiselt 20 000 inimest, on naturalisatsioonitempo jäänud viimastel aastatel püsima keskmiselt 5000 inimese juurde aastas. Praeguseks on üle poole Eestis elavatest muukeelsetest inimestest Eesti Vabariigi kodanikud.

Joonis 3. Eesti elanikkonna jaotus kodakondsuse järgi (%)

*Allikas: Kodakondsus- ja Migratsiooniamet (2006)

** Allikas: Rahvastikuregister (seisuga 02.01.2007)

*** Allikas: Rahvastikuregister (seisuga 02.01.2008)

Uuringud näitavad, et Eesti kodakondsuse saamine iseenesest ei lahenda kõiki lõimumisega seotud probleeme. Vaatamata lõimumise soodustamiseks tehtud sammudele tuleb edaspidigi pöörata tähelepanu naturaliseerunud kodanike aktiivsele osalemisele Eesti avalikus sektoris ja kodanikuühiskonnas, nii nagu erasektoris, kus rahvastevahelisi erinevusi ei ole oluliselt märgata. Paremini lõimunud muukeelsete elanike osalemisest ühiskonnaelus sõltub suurel määral kogu muukeelse rahvastiku eesti keele õppimine, Eesti kodakondsuse väärtustamine ning üldine hoiak Eesti riigi suhtes.

Riigiidentiteet ja ühtekuuluvustunne

Ühine riigiidentiteet kui Eesti rahva meie-tunnetus on seotud inimeste turvatundega, et ollakse osaline Eesti ühiskondlikus ja poliitilises elus ning rahva ja territooriumiga seotud positiivse emotsionaalse kuuluvustundega. Uuringute põhjal peab kaks kolmandikku kõigist muukeelsetest elanikest end Eesti rahva hulka kuuluvaks ja 15% ei oska seisukohta võtta.¹³ Kindel ühtekuuluvustunne iseloomustab just tugevalt lõimunud muukeelseid elanikke, kes moodustavad ligi kolmandiku eestimaalastest, kelle emakeel ei ole eesti keel. Kõikidest muukeelsetest kodanikest peab ennast Eesti rahva hulka kuuluvaks 80%, mis viitab kodakondsuse ja Eestiga seostumise tunde tugevale seosele. Kodakondsuse omandamine üksi ei ole siiski piisav, et tekiks ühtekuuluvustunne, mistõttu on lõimumisepoliitikas vaja pöörata lisaks naturalisatsiooniprotsessile tähelepanu ka hästi lõimunud muukeelsete kodanike senisest suuremale kaasamisele Eesti avalikku ellu ning otsustusprotsessi.¹⁴ Samas on oluline kõigi Eesti elanike valmisolek aktsepteerida kultuurilist mitmekesisust. Viimaste uuringute järgi suhtub 36% eesti emakeelega inimestest

¹³ Rahvussuhted ja integratsioonipoliitika väljakutsed pärast pronkssõduri kriisi. TÜ/Saar Poll OÜ, 2007.

¹⁴ Riikliku programmi "Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007" rakendamine 2006. aastal. Aruanne, lk 40–43.

selgelt positiivselt ja avatult lõimumisse ning 40% on osaliselt negatiivse või ebakindla hoiakuga teistest rahvustest eestimaalaste tunnustamise suhtes võrdväärsete ühiskonnaliikmetena ning nende kaasamise suhtes Eesti ühiskonna ja majanduse arendamisse, sealhulgas otsuste tegemisse.¹⁵

Osalus kodanikuühiskonnas ja kodanikukasvatus

Kodanike ühistegevus tugevdab ühist riigiidentiteeti. Samas on eestlaste kodanikuaktiivsus suurem kui teisest rahvusest inimestel. Ühiskonna ja inimeste üldistes huvides tegutsevatesse ühendustesse, nagu keskkonnaliikumised, heategevus, külaseltsid, naabrivalve, karskusliikumine ja Kaitseliit, kuulub 12% eesti ja vaid 1% muu emakeelega rahvastikust.¹⁶ Koolide kodanikukasvatusele on oluline roll riigiidentiteedi ja ülddemokraatlike väärtuste kujundamisel ja noortele teadmiste andmisel. Noorte kodanikukultuuri uurimisel on selgunud, et eri õppekeelega koolide noorte teadmised demokraatia põhiväärtustest on sarnased, kuid samas peavad venekeelsete koolide noored võrreldes eestikeelsete koolide õpilastega peamisi riiklikke sümboleid (lipp ja hümn) vähetahtsaks.

Uusimmigrandid

Uusimmigrantide arv Eestis on praegu väike ning nende toimetulekut näiteks tööturul ei ole eraldi uuritud. Kuigi tõenäoliselt ei kujune Eestist aastail 2007–2013 massilise rände sihtriiki, on siiski alust arvata, et seoses isikute vaba liikumisega Euroopa Liidus ning kiire majanduskasvuga suureneb Eestis välispäritolu isikute arv.

Kaudse hinnangu selle sihtrühma suurusele annab Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti välja antud esmaste tähtajaliste elamislubade arv (2006. aastal 4370), mis siiski ei peegelda nende inimeste tegelikku hulka, kes on tulnud Eestisse eesmärgiga jääda siia püsivalt elama. Seega on kindlasti vajalik täpsem andmete kogumine. Uuringute järgi on uusimmigrantide lastega olnud viimase kolme aasta jooksul erinevat laadi kokkupuuteid 13%-l omavalitsustest ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega 36%-l omavalitsustest.¹⁷

Lisaks võimalikele välispäritolu töötajatele ja nende pereliikmeile võib Eesti sotsiaal-majandusliku olukorra paranedes suurened ka siia saabuvate rahvusvahelise kaitse taotlejate arv. Alates 1997. aasta juulist, mil jõustus pagulaste seadus, kuni 2007. a lõpuni on Siseministeeriumi andmetel Eestis varjupaika taotlenud 126 välismaalast. Varjupaiga on Eestis saanud 6 välismaalast ja täiendava kaitse 12 välismaalast.

Täpsem ülevaade ning sellel põhinev analüüs on planeeritud koostada 2008. aastal. Võib eeldada, et uusimmigrantide puhul on probleemid teistsugused kui Eestis pikka aega elanud muukeelsete inimeste puhul, sest uusimmigrandid erinevad sageli oma kultuuri- või keeletausta poolest Eesti venekeelsest elanikkonnast ning nad ei ole osa võtnud venekeelsele elanikkonnale mõeldud lõimumisprotsessist. Teiste riikide kogemusele tuginedes võib eeldada, et hästi lõimunud uusimmigrandid aitavad kaasa eestlastest elanikkonna sallivuse suurendamisele teiste rahvuste esindajate vastu.

Senise riikliku programmi “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007” elluviimine

---

¹⁵ Konsortsiumi (Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Tartu Ülikool, Balti Uuringute Instituut, Geomedia, Hill & Knowlton) korraldatud vajadus- ja teostatavusuuringud (lõpparuanne detsember 2007).

¹⁶ Proos, I. TLÜ Eesti Humanitaarinstituudi uuringu “Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis” põhjal.

¹⁷ Kasemets, L. (2007). Uuringuaruanne “Uusimmigrandid Eesti haridusasutustes” (<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?view=view&ID=165>).

Senise lõimumispoliitika sihtrühmaks on olnud peamiselt kas rahvusrühmad tervikuna või mõned spetsiifilised rühmad – eeskätt kodakondsuseta isikud ja sotsiaalsed riskirühmad, samuti lapsed ja noored. Arvestades kogu lõimumisprotsessi keerukust ning viimaste aastatega kujunenud erisusi eri emakeelega rahvastikurühmade seas nende sotsiaalses staatuses ja lõimumisastmes, on otstarbekas enam diferentseerida kogu lõimumiskava ning määratleda täpsemalt eri valdkondade meetmete sihtrühmad. Seejuures tuleb silmas pidada eri vanuse, kodakondsuse, hariduse, elukoha, sotsiaalse ja ametialase positsiooniga rühmade vajadusi ning rolli lõimumise protsessis.

Integratsioonistrateegia 2000–2007 elluviimisele anti 2006. a avaldatud aruandes hinnang kahes aspektis.¹⁸ Kõige paremaks hinnati planeeritud tegevuste eesmärgipärast rakendamist ning kasusaajate positiivset tagasisidet tegevustele. Kriitilisem hinnang anti strateegia elluviimisele ja edukusele tervikuna, arvestades oluliste eesmärkide – täiskasvanud muukeelse rahvastiku eesti keele oskuse, eesti- ja venekeelse infovälja ühisosa suurendamise ning piisava hulga kompetentsete õpetajate olemasolu kõikidel tasemetel – soovitud nõrgemat täitmist. Aruandes nimetati valdkondi, milles tehti edusamme, ent samas tõsteti esile olulisi aspekte, mis vajavad tähelepanu. Neljast alaprogrammist hinnati üksnes etniliste vähemuste hariduse ja kultuuri edendamiseks kavandatud meetmete elluviimist hindegas hea. Ülejäänud alaprogrammid – “Haridus”, “Täiskasvanute keeleõpe” ning “Ühiskonnapädevus” – samuti programm tervikuna said hindeks rahuldav.

Saavutustena tõsteti esile keelekümbeluse programmi, samuti õppekavavälise keeleõppeprogrammide (ühise keeleõppeprojektide) väljatöötamist ja rakendamist. Soovitustena uue arengukava koostamiseks loetleti pädevate keeleõpetajate ettevalmistamist, tegevuste paremat korraldamist, vajadust enam kaasata kodanikuühiskonna tegevustesse ning ühise infovälja loomisse inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel. Edukaid algatusi soovitati laiendada, seades prioriteete ja tehes vajalikke otsuseid strateegilisel tasandil.

Kuigi senise strateegia elluviimise käigus konkretiseeriti sihtrühmasid, vajavad need edasist analüüsi, eriti selleks, et välja töötada sobiv tehnika ja põhimõtted, kuidas sihtrühmadeni jõuda. Oluline sihtrühm kohalikud omavalitsused ei olnud senises strateegias vajalikul määral kaasatud.

Senise strateegia hindamisel esitati ka hulk soovitusi, kuidas juhtimistasandit tõhusamaks ja tulemuslikumaks muuta. Juhiti tähelepanu strateegiliste, sh ministeeriumidevaheliste otsuste ja tegevuste analüüsi ning koordineerimise olulisusele. Samuti soovitati jagada ülesanded rakendustasandi (näit Integratsiooni Sihtasutus) ning strateegilistele juhtorganite (näit juhtkomitee) vahel. Viimase rolli senise strateegia elluviimisel on hinnatud väikeseks võrreldes ministeeriumidega, mistõttu strateegia ei moodusta tervikut. Märkigi, et uus arengukava peaks rohkem sihtrühmi kaasama ka juhtimistasandil.

Senise strateegia elluviimisel on lisaks riigieelarvele kasutatud välisabi vahendeid mitmete oluliste meetmete – näiteks keelekümbeluse – arendamisel. Samal ajal on kohati realiseerunud liigsest vahendite killustatusest johtuv risk ning kõige olulisemate eesmärkide sihikindlaks saavutamiseks pole suunatud piisavalt vahendeid.

Osalt on senise strateegia elluviimisel tekkinud probleemina kirjeldatud ka programmi keerulist ülesehitust ning selle eesmärgi ja üksikosade puudulikku ühildumist. Seetõttu oli raskendatud programmi arusaamine, konkreetsete eesmärkide püstitamine ning selle ühtne elluviimine ja jälgimine. Samuti on parema tulemuse saavutamiseks oluline siduda üksikud tegevused suurte ja strateegiliste tegevustega, mida sageli rakendatakse teiste seotud arengukavade raames, st väljaspool lõimumisstrateegia vahetut

---

¹⁸ Ernst & Young Baltic (2006). Riikliku integratsiooniprogrammi “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” vahehindamisaruanne.

rakendusplaani. Näitena toodi erinevate vene- ja kakskeelsete trükiste ning tele- ja raadiosaadete tootmist, kui sobivat massimeediumit (näit sihtrühma poolt jälgitavat teleprogrammi) pole ning teave ei jõua kohale.

Senise strateegia juhtimisdokumentide analüüs näitas ühelt poolt iga-aastase aruandluse töömahukust ja detailsust üksikute tulemuste kirjeldamisel, kuid ka vajadust mõju indikaatoreid sisuliselt jälgida ning andmeid põhjalikumalt analüüsida. Arvestades lõimumiskava eesmärki, et lõimumisega seotud tegevused oleksid asjassepuutuvate ministeeriumide ja kohalike omavalitsuste, samuti kodanikuühiskonna organisatsioonide põhitegevuse osa, on oluline lisaks senisele rakendustegevusele suurendada üldist analüüsivõimet strateegia juhtimisel.

3. Strateegilised eesmärgid

Lõimumiskava 2008–2013 jätkab nii 2000.–2007. aastaks planeeritud tegevusi kui ka lisab uusi. Arengukava strateegilised eesmärgid lähtuvad eelkirjeldatud üldeesmärkidest, põhimõtetest ja olukorrajeldusest.

Võttes aluseks Euroopa Nõukogu rahvusvähemuste kaitse konventsiooni põhimõtted, mille pearõhk on isikute individuaalsetel õigustel, on uus lõimumiskava eelmisega võrreldes inimesekesksem. Lõimumise tulemusena igaühe jaoks nähakse heaolu ja turvalisuse kasvu, samuti isikute osaluse ja eneseteostuse võimaluste avardamist ning sellega kaasnevat enesehinnangu tõusu ja identiteedi selginemist.

Lõimumiskava eesmärk on toetada iga püsielaniku kuuluvust Eesti ühiskonda ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Eduka lõimumise tulemusena saab igaüks ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Eestis on võimalused kõnelda teisi keeli ja arendada rahvuskultuure.

Oluline muutus Eesti arengus on seotud rahvusriikluse käsitluse muutusega kõigi elanike jaoks nii, et Eesti rahva kokkukuuluvus ja riigiidentiteet põhineksid eeskätt Eesti kui demokraatliku õigusriigi põhiseaduslikel väärtustel, ühistel poliitilistel institutsioonidel ja rahvusriigi põhimõtete omaksvõtmisel ning ühiskonna kultuurilise mitmekesisuse väärtustamisel.

Lõimumiskava viiakse ellu kolmes põhivaldkonnas: hariduslikus ja kultuurilises, sotsiaalses ja majanduslikus, õiguslikus ja poliitilises. Strateegia üldeesmärgi saavutamisel on oluline nende kolme valdkonna seotus ja koostoime, mistõttu on arengukava juhtimis- ja arendustegevused kirjeldatud eraldi meetmete kogumina.

Järgmiselt on esitatud lõimumiskava visioon aastaks 2013, selgitatud valdkondlikke eesmärgid ja nende alaeesmärgid. Alaeesmärgid on loetletud peatükis 6. Rahastamine ja maksumuse prognoos lõimumiskava vahendite maksumuse tabelis ning detailsemalt kirjeldatud käesoleva peatüki alapeatükkides 3.2.–3.4. Eri tasandite eesmärkide indikaatorite ning meetmete ja tegevuste kohta sisaldab täpsemat teavet lõimumiskava rakendusplaani, mille täiendused kinnitatakse igal aastal Vabariigi Valitsuse poolt. Alaeesmärkide indikaatorite sihttasemed on kavandatud rakendusplaani 2008–2010 lõpuks, s.o aastaks 2010. Meetmed on loetletud lõimumiskava peatükis 6.

3.1. Visioon aastaks 2013

Lõimumiskava seab endale eesmärgiks jõuda aastaks 2013 olukorda, kus võrreldes 2007. aastaga:

- eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud;
- kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud;
- määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud;
- valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki;
- enamik inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt Eesti meedia kaudu ja usaldab seda;
- erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud

Järgmiselt on esitatud visiooni eesmärkide indikaatorid koos baas- ja sihttasemetega:

Eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud.

Indikaator: 1. Eesti keele tasemeeksamite edukalt sooritanute osakaal eksamil osalenutest tasemete kaupa. 2. Eesti keele enesehinnanguline oskus (hästi; keskmiselt; veidi; ei suuda üldse) järgmiste näitajate alusel: suulisest kõnest arusaamine, lugemine, kirjutamine, suhtlemine.

Baastase 2007: 1. Algtaseme eksami sooritas 52% osalenutest (133 inimest), keskmine tulemus oli 60,33 punkti; kesktaseme eksami sooritas 43,45% osalenutest (643 inimest) keskmise tulemusega 57,89 punkti; kõrgtaseme eksami sooritas 52,44 % osalenutest (472 inimest) keskmise tulemusega 61 punkti (allikas: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, 2007. Edaspidi: REKK). 2. Eesti keele enesehinnanguline oskus vanuserühmas 15–74 aastat: hästi 22%; keskmiselt 25%; veidi 29%; üldse mitte 24% (allikas: 2005. a üldmonitooring).

Sihttase 2013: 1. Eeldame, et eesti keele tasemeeksami sooritanute osakaal eksamil registreerunutest on tasemeti sarnane (erinevus kuni 5%), algtase 55%, kesktase 50%, kõrgtase 55%. 2. Eeldame eesti keele oskuse enesehinnangulise taseme tõusu.

Kontaktid ja suhtlus eri emakeelega inimeste vahel on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud.

Indikaator: Kontaktide tihedus eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel.

Baastase 2007: Eestlased: kontakte ei ole/praktiliselt ei ole 65%, on kontakte 35%. Teised rahvused: kontakte ei ole/praktiliselt ei ole 39%, on kontakte 61% [Teise rahvusrühmaga kontakte omavate ja mitteomavate isikute suhe eestlaste hulgas on 1:2 ja venekeelsete hulgas 2:1] (allikas: 2007. a uuring “Rahvussuhted ja integratsioonipoliitika väljakutsed pärast pronkssõduri kriisi”).

Sihttase 2013: Eeldame kontaktide tiheduse suurenemist eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel.

Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud.

Indikaator: Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanikkonnas.

Baastase 2007: 9% Eesti elanikkonnast on määratlemata kodakondsusega (allikas: KMA 2007).

Sihttase 2013: Eeldame, et määratlemata kodakondsusega isikute osakaal väheneb Eestis.

Valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki.

Indikaator: 1. Eestlaste suhtumine teisest rahvusest inimeste osalemisesse ühiskonnaelus. 2. Usaldus Eesti riigi suhtes eestlaste ja teiste rahvuste seas.

Baastase 2007 1. 37% eestlastest arvab, et teiste rahvuste esindajad peaksid olema esindatud/ osalema Riigikogu töös, 47% arvab, et politsei töös, 40% arvab, et riigiettevõtete juhtkondades (allikas: 2005. a üldmonitooring). 2. 24% teiste rahvuste esindajatest ja 62% eestlastest usaldavad Eesti riiki (allikas: 2007. a uuring "Rahvussuhted ja integratsioonipoliitika väljakutsed pärast pronksõduri kriisi").

Sihttase 2013: 1. Eeldame kasvavat trendi positiivses suhtumises teisest rahvusest inimeste ühiskonnaellu kaasatusse. 2. Eeldame usalduse erinevuse vähenemist eestlaste ja teiste rahvuste vahel.

Enamik inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot eestikeelse meedia kaudu ja usaldab seda.

Indikaator: 1. Infoallikate kasutamise tase meedia päritoluriigi (sh Eesti) ja keele järgi Eestis elavate teiste rahvuste seas. 2. Infoallikate usaldamise tase meedia päritoluriigi (sh Eesti) ja keele järgi Eestis elavate teiste rahvuste seas.

Baastase 2007: 1. Teiste rahvuste seas on eestikeelse meedia jälgijaid palju või mõnevõrra 26%. 2. Eestikeelset meediat üldiselt või mõnevõrra usaldab 19% (allikas: 2005. a uuring "Mina. Maailm. Meedia").

Sihttase 2013: 1. Eeldame Eesti ja eestikeelsete infoallikate kasutamise taseme tõusu. 2. Eeldame Eesti ja eestikeelsete infoallikate usaldamise taseme tõusu.

Erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud.

Indikaator: 1. Erinevused ametitasemetes (omanike v juhtide, spetsialistide ja tööliste osakaal) rahvusrühmades sektorite kaupa. 2. Rahvusrühmade rahuloluhinnangu võrdlus oma pere materiaalse toimetulekuga. 3. Töötuse määra erinevus esimese koduse keele lõikes 15–74-aastaste seas. 4. Aasta ekvivalentnetosissetuleku¹⁹ erinevuse määr eestlaste ja teiste rahvuste vahel. 5. Pikaajaliste töötute osakaal rahvuste lõikes. 6. Nende inimeste osakaal eestlaste ja teiste rahvuste seas, kes peavad eri rahvusrühmade võimalusi ja olukorda ühiskonnas võrdseks.

Baastase 2007: 1. Juhid ja tippspetsialistid: eestlased 31%, teised rahvused 19 %, erinevus 40%. Oskus- ja lihttöölised: eestlased 35%, teised rahvused 53%, erinevus 34% (allikas: Statistikaamet, 2007). 2. Eestlased: 2,84 ja teised rahvused 2,92 (skaalal 1 – täiesti rahul, 4 – üldse ei ole rahul).

¹⁹Ekvivalentnetosissetulek peegeldab leibkonna sissetulekut tarbija kohta.

(allikas: 2005. a üldmonitooring). 3. Eestlaste töötuse määr 3,6%, teiste rahvuste töötuse määr 6,9%, erinevuse määr 52% (allikas: Statistikaamet, 2007). 4. 2005. aasta ekvivalentnetosissetulek oli eestlastel: 71 299 krooni; teistel rahvustel: 61 131 krooni, erinevus 14,26% (allikas: Statistikaamet, 2005). 5. Eestlased: 1,7%; teised rahvused: 5,2%, erinevus 33% (allikas: Statistikaamet, 2006. a andmed). 6. Eestlased: 18%; teised rahvused: 11% (allikas: 2005. a üldmonitooring).

Sihttase 2013: 1. Eeldame, et juhtide ja tippspetsialistide seas ei ole erinevus eestlaste ja teist-rahvuste osakaalus suurem kui 20%; lihttööliste seas ei ole suurem kui 20%. 2. Eeldame võrdset rahulolu rahvusrühmade võrdluses oma pere materiaalse toimetulekuga. 3. Eeldame, et töötuse määra erinevus eestlaste ja teiste rahvuste vahel ei ole rohkem kui 30%. 4. Eeldame, et sissetulekute erinevus eestlaste ja teiste rahvuste seas ei ole rohkem kui 10%. 5. Eeldame, et pikaajaliste töötute osakaalu erinevus eestlaste ja teiste rahvuste seas ei ole rohkem kui 20%. 6. Eeldame erinevuste vähenemist hinnangutes eestlaste ja teiste rahvuste võrdsetele võimalustele ja olukorrale.

3.2. Haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkond

Valdkonna eesmärk on tagada kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused hariduse omandamisel ühtses haridussüsteemis ning tingimused oma keele ja kultuuri säilitamisel. Lisaks jätkuvale keeleõppele pööratakse suurt tähelepanu õpilaste ja õpetajate võimalustele suhelda neile huvipakkuvatel teemadel eesti keeles väljaspool kooli ja seeläbi lisaks keelelisele toele pakkuda võimalusi osaleda ühiskondlikus elus (õpetajate ja õpilaste vahetus, eesti ja vene õppekeele koolide õpetajate ühiskoolitused, ekskursioonid jms). Lisaks eestikeelsele aineõppele gümnaasiumiastmes pööratakse tähelepanu alus- ja põhihariduse raames eesti keele omandamise ja Eesti ühiskonnas toimetuleku parandamisele. Kaasatakse enam erinevaid sihtrühmi – sealhulgas eesti õppekeele kooli ja kohalikke omavalitsusi. Suuremat tähelepanu pööratakse haridusasutuste otsetoetusele, täiskasvanuõppele, kodanikuõpetuse ja eesti keele integreeritud õpetamisele ning eesti keele omandamise toetamisele kutseõppes.

Ühelt poolt on ühiskonna sidusaks toimimiseks vajalik ühtne haridussüsteem, mis Eesti riigis eeldab kõigi ühiskonnaliikmete eesti keele oskust. Lisaks tuleb Eestis parandada tingimusi, mis aitaksid teistel rahvustel säilitada oma kultuuri ja keelt. Sotsiaalse turvatunde tagamise ühe komponendina jätkatakse kultuuridevahelise kommunikatsiooni toetamist, tunnustades igapäevase õiguse osa saada oma emakeelsest kultuurist. Jätkuvalt pööratakse tähelepanu eesti keele õppele ja haridusele üldiselt, ent peale selle tähtsustab lõimumiskava tegevusi väljaspool formaalharidussüsteemi, see aitab luua ja hoida häid suhteid erineva keeletaustaga inimeste vahel. Oluline on kujundada ühiskonnas arusaam, et kultuurilised erinevused ühiskonnas on ressurss, mitte probleem. Samuti on eesti- ja venekeelse ühise inforuumi laiendamine kavandatud kultuurilise lõimumismeetmena käesolevas valdkonnas.

Haridusvaldkonnaga seotud alaeesmärgid on planeerimise ja haridussüsteemi ülesehituse loogikast tulenevalt sõnastatud haridusastmete kaupa. Tegevused on kõikide haridusastmete lõikes, koolieelsetest lasteasutustest alates, mõeldud eestikeelse õppe laiendamiseks. Selle raames toetatakse õppematerjalide uuendamist ja pedagoogide täiendusõpet, mis sisaldavad senisest enam Eesti kultuurilist mitmekesisust rõhutavat teemat. Lisaks on oluline erinevate sihtrühmade nõustamis- ja teavitustegevus.

Samuti arendatakse kõigi haridusastmete pedagoogide täiendusõppe- ja motivatsioonisüsteemi ning toetatakse jätkuvalt pedagoogide keeleõpet, et valmistada neid ette toimetulekuks kultuurilisel mitmekesisel õpilaskonnaga eestikeelses koolis või kakskeelse õppekavaga venekeelses koolis.

Samuti edendatakse koolides ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse käsitlusi senisest enam mitmekultuurilisust ning riigiidentiteedi kujunemist toetavaks.

Uute õppevahendite koostamisel ja koolijuhtide koolitamisel on läbiv teema kultuuriliselt mitmekesise keskkonna väärtustamine ning teistesse kultuuridesse positiivse suhtumise suurendamine. Jätkub eelmises strateegias alustatud eesti- ja venekeelsete koolide kontaktide ja ühistegevuse soodustamine ning mitmekesistamine, sh noorsootöösutuste arengu toetamine noorsootöö tegijate koolitamise kaudu.

Kultuurivaldkonnas toetab Kultuuriministeerium jätkuvalt tegevusi, mis soodustavad rahvusvähemuste kultuurilist mitmekesisust ja sidemeid päritolumaaga. Uues lõimumiskavas on aga suuremat tähelepanu pööratud eri rahvuste esindajate kaasamisele eesti kultuuriellu, eesti- ja venekeelse elanikkonna ühise informuumi laiendamisele ja eesti põlisvähemustele. Oluline läbiv tegevus Kultuuriministeeriumi poolt kultuurivaldkonnas on eestlaste ning teiste rahvuste kontaktide tihendamise ning ühistegevuse toetamine.

Haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkonna peaesmärk on toetada õppureid, et nad omandaksid Eesti ühiskonnas toimimiseks vajalikud teadmised ja oskused, sh eesti keele oskuse ja teadmised mitmekultuurilisusest. Lähtudes haridust puudutavatest seadustest ja õigusaktidest ning strateegilistest dokumentidest, milles erinevad eesmärgid ja ülesanded on määratletud haridusastmeti, on ka lõimumiskava hariduse ja kultuuri valdkond jaotatud alavaldkondadeks haridusastmete kaupa. Järgmiselt on esitatud valdkondlikud alaesmärgid, nende indikaatorid ning indikaatorite sihttasemed.

1. Alusharidus: lastele, kelle emakeel ei ole eesti keel, on Eestis loodud eesti keele omandamise võimalused eakohasel tasemel ja viisil.

Indikaator: Eesti keelt õppivate muukeelsete laste osakaal lasteasutustes (sh nõustamiskeskustes, mänguringides jm).

Baastase 2007: 75%-l lastest, kelle emakeel ei ole eesti keel, on võimalus osaleda eesti keele õppes lasteaias, eelõppes või muus lasteasutuses (Statistikaamet, 2007).

Sihttase 2013: 90%-l lastest, kelle emakeel ei ole eesti keel, on võimalus osaleda eesti keele õppes lasteaias, eelõppes või muus lasteasutuses.

Lõimumiskava raames toetatakse pedagoogide professionaalset arengut, õppematerjali koostamist ning keeleõppe- ja kohanemisprogrammidega seotud arendustegevust. Alushariduse astmes pööratakse eraldi tähelepanu programmide senisest ulatuslikumale rakendamisele ning teavitamisele ja nõustamisele, et tagada kõigi asjassepuutuvate osapoolte (sh kohalikud omavalitsused, lapsevanemad jt) informeeritus ja nende huvidega arvestamine. Samuti planeeritakse lasteaias mittekaivate laste keeleõppevõimaluste suurendamist ning kavandatakse toetavaid tegevusi eestikeelsetele lasteadeadele, et suurendada nende võimekust võtta vastu mitmekülgse kultuuritaustaga lapsi.

2. Põhiharidus: Eestis põhikooli lõpetanu on ühiskonnapädev, väärtustab oma emakeelt ja kultuuri ning valdab eesti keelt tasemel, mis on vajalik Eestis haridustee jätkamiseks ja ühiskonnas toimetulekuks.

Indikaator: Eesti keele lõpueksami keskmine tulemus muukeelsete põhikooli lõpetajate hulgas.

Baastase 2007: Eesti keele lõpueksami keskmine tulemus muukeelsete põhikooli lõpetajate hulgas on 62,7 punkti (REKK, Põhikooli eksamite koondstatistika 2007).

Sihttase 2013: Eesti keele lõpueksami keskmine tulemus muukeelsete põhikooli lõpetajate hulgas on 68 punkti.

Lõimumiskava toetab üldharidusastme pedagoogide professionaalset arengut, õppematerjali koostamist ning keeleõppe- ja kohanemisprogrammidega seotud arendustegevust. Peaesmärk on tagada haridussüsteemi kaudu kõigile Eesti noortele vajalik keelelis-kultuuriline alus edasiste haridusvalikute tegemiseks võrdsetel alustel.

Eraldi meetmena on kavandatud tegevused mitmekeelses ja -kultuurilises keskkonnas toimetuleku toetamiseks, et suurendada Eestis elavate noorte valmidust suhelda teiste kultuuride ja rahvuste esindajatega. Ka üldharidusastmes on kavandatud teavitamis- ja nõustamistegevusi, eesmärgiga tagada kõigi asjassepuutuvate osapoolte (sh kohalikud omavalitsused, lapsevanemad jt) informeeritus ja nende huvidega arvestamine.

3. Keskkooliharidus: Eestis üldkeskkoolihariduse omandanud noor on tolerantne kultuurierinevuste suhtes ja valdab eesti keelt tasemel, mis on vajalik haridustee jätkamiseks või tööleasumiseks Eestis ning toimetulekuks ühiskonnas.

Indikaator: Eesti keele kui teise keele lõpueksamil 60 ja enam punkti saavutanute osakaal keskkooli lõpetajate hulgas.

Baastase 2007: Eesti keele kui teise keele lõpueksamil saavutab 78% keskkooli lõpetajatest 60 ja enam punkti (REKK, 2007).

Sihttase 2013: Eesti keele kui teise keele lõpueksamil saab 90% keskkooli lõpetajatest 60 ja rohkem punkti.

Lõimumiskava toetab üldhariduse astmes pedagoogide professionaalset arengut, õppematerjali koostamist ning keeleõppe- ja kohanemisprogrammidega seotud arendustegevust. Peaesmärk on tagada edukas üleminek muukeelse gümnaasiumi osaliselt eestikeelsele õppele ning pakkuda ühtse haridussüsteemi kaudu kõigile Eesti noortele vajalik keelelis-kultuuriline alus edasiste haridus- ja elukutsevalikute tegemiseks võrdsetel alustel.

4. Kutseharidus: Eestis kutsehariduse omandanu valdab eesti keelt oma haridustasemele ja kvalifikatsiooninõuetele vastavalt ning on konkurentsivõimeline Eesti töajärgul.

Indikaator: 1. Eesti keele kui teise keele lõpueksamil 60 ja enam punkti saavutanute osakaal kutsekooli lõpetajate hulgas. 2. Venekeelse õppekeelele kutseõppeasutuste õppurite suundumine töajärgule ja edasi õppima.

Baastase 2007: 1. Eesti keele kui teise keele lõpueksamil sai 17% kutseõppeasutuse lõpetajatest 60 ja enam punkti (REKK, 2007). 2. 73% vene õppekeelele ja 71% eesti õppekeelele lõpetajatest asus tööle või jätkas õpinguid (HTM, 2007).

Sihttase 2013: 1. 30% Eesti kutseõppeasutuse lõpetajatest sooritab edukalt tasemeeksami (60 ja enam punkti 100st). 2. Säilib võrdne osakaal eesti ja vene õppekeelele kutseõppeasutuste õppurite tööle asumises ja õpingute jätkamises.

Lõimumiskava toetab kutseharidusasutuste pedagoogide professionaalset arengut, õppematerjali koostamist ning keeleõppe- ja kohanemisprogrammidega seotud arendustegevust. Peatähelepanu pööratakse erialaõppe eestikeelse materjali väljatöötamisele ning õpetajate, koolijuhtide ja praktikajuhendajate koolitamisele, sh eesti keele õppe toetamisele.

5. Kõrgharidus: Gümnaasiumilõpetajad Eestis, kelle emakeel ei ole eesti keel, suudavad edukalt õppida kõrgkoolis eesti keeles. Õpetajad on tasemeõppe läbimisel võimelised õpetama mitmekeelses ja -kultuurilises õpikeskkonnas ning erineva eesti keele tasemega õpilasi.

Indikaator: 1. Kõrgharidusetasemel katkestajate määra võrdlust õppuri eelneva õppekeele lõikes (Arvestuse aluseks on üliõpilased, kes on keskhariduse omandanud viimase 5 aasta jooksul) 2. Õpetajakoolituse õppekavade osakaal, kus õpiväljundina on välja toodud õpetajate suutlikkus töötada erineva kultuuritaustaga ja erineva õppekeele tasemega õpilastega.

Baastase 2007: 1. Eestikeelse kõrgharidustaseme õppe katkestas 2007.aastal 10,7% neist, kes eelnevalt lõpetanud eestikeelse õppe ning eestikeelse õppe kõrgkoolis katkestas 13,4% neist, kel eelmine lõpetatud õpe oli venekeelne. 2.0. (uus tegevus)

Sihttase 2013: 1. Erinevus kõrgharidustasemel katkestajate õppurite eelneva õppekeele lõikes ei ole suurem kui 10%. 2. 50% õpetajakoolituse õppekavades on õpiväljundina välja toodud õpetajate suutlikkus töötada erineva kultuuritaustaga ja erineva õppekeele tasemega õpilastega.

Kõrgharidustasemel on meetmed suunatud ühelt poolt ülikoolides eesti keele täiendava õpetamise võimaluste edendamisse ja toetamise (sh õppejõudude professionaalse arengu ja õppematerjali täiustamise toetamine) ning teiselt poolt muukeelsetes koolides õpetavate õpetajate ettevalmistuse parandamise.

6. Eestis elavatele muukeelsetele elanikele ja uusimmigrantidele on loodud võimalused oma emakeelt ja kultuuri tundma õppida, sellega tegeleda ja oma etnilis-keeleline identiteet säilitada ning seda tutvustada.

Indikaator: Aktiivselt tegutsevate muukeelsete kultuuriseltside ja muude organisatsioonide arv, mis saavad riigi toetust.

Baastase 2007: Aktiivselt tegutseb 153 muukeelset kultuuriseltsi ja muud organisatsiooni, kes saavad riigi toetust (RMB/IS, 2007).

Sihttase 2013: Aktiivselt tegutseb 150 muukeelset kultuuriseltsi ja muud organisatsiooni, kes saavad riigi toetust.

Lõimumiskava on kultuurivaldkonnas seotud eri rahvuste kultuuriasutuste põhitegevuse – kultuuripärandidprogrammide, eesti kultuuri taastootmise ja tutvustamise toetamisega kõikjal Eestis, eesmärgiga väärtustada Eestis kultuurilist mitmekesisust. Toetatakse eri rahvuste kultuuriseltsi, rahvuskoolide tegevust ja rahvuskultuuri pühapäevakoole ning oma kultuurilis-keelelise identiteedi säilitamist (sh eri rahvuste keelt ja kultuuri käsitlevate õppe- ning tutvustava materjali väljatöötamine). Kavandatud on kohaliku tasandi sihtrühmi koolitada ja teavitada uusimmigrantide lõimimise teemal. Eraldi meetmed on kavandatud ka Eesti põlisvähemuste ja kultuuriautonomiate toetuseks.

7. Eestis elavatele eri rahvusest noortele ja täiskasvanutele on loodud võrdsed õpi- ja eneseteostusvõimalused väljaspool formaalharidussüsteemi. See aitab kaasa eri rahvusest inimeste omavahelise dialoogi suurenemisele ning vähendab negatiivseid hoiakuid ja eelarvamusi üksteise suhtes.

Indikaator: Eestis elavate eri emakeelega noorte ja täiskasvanute arv, kes osalevad ühistegevuses väljaspool formaalharidussüsteemi.

Baastase 2007: 3000 noort ja täiskasvanut on osalenud ühistegevustes (RMB/IS, 2007).

Sihttase 2013: Eesmärgiks on 8500 ühistegevuses osalevat noort ja täiskasvanut aastas.

Jätkub eelmises strateegias alustatud eesti- ja venekeelsete noorte ning koolide kontaktide ja ühistegevuse soodustamine ning mitmekesistamine, sh noorsootööasutuste arengu toetamine noorsootöötajate koolitamise kaudu.

Haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkond on seotud teiste Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Eesti Rahvusringhäälingu koordineeritud arengukavadega, mis esitatakse järgmises peatükis. Eesmärgid haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkonnas on sõnastatud eeldusega, et seotud strateegiad viiakse ellu planeeritud viisil.

3.3. Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkond

Riiklik integratsiooniprogramm 2000–2007 ei sisaldanud tegevusi sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkonnas. Programmi täitmise kogemused ning tehtud uuringud ja analüüsid viitasid aga vajadusele uues arengukavas eraldi planeerida sotsiaalset ja majanduslikku lõimumist toetavad tegevused. Valdkonna eesmärk on tagada kõigile Eesti elanikele majanduslikuks eneseteostuseks ning sotsiaalseks toimetulekuks võrdsed võimalused, sõltumata rahvusest, emakeelest või elukohast. See tähendab, et ühegi Eesti elaniku edukus tööturul ei sõltu rahvusest, igaljuhul on võimalik omandada haridussüsteemis oskused ja teadmised (sh karjäärivalikute kohta), mis vastavad tööturu nõuetele, ning ümber- ja täiendusõpe pakub lisavõimalusi oma konkurentsivõime parandamiseks tööturul.

Sotsiaalteenuste pakkumisel tuleb ühelt poolt arvestada eri emakeelega riskigruppide vajadusi, teisalt ei ole rahvuse järgi eriabinõude rakendamine õigustatud, sest see soodustaks sildistamist rahvuse põhjal. Seega on riigi ja kohalike omavalitsuste üldmeetmete rakendamisel oluline teada vajaduste ja probleemide piirkondlikke iseärasusi ning vastavalt sellele suunata vajaduse korral riskipiirkondadesse proportsionaalselt enam vahendeid.

Pärast Eesti taasiseseisvumist sisserännanuid (uusimmigrante) ei käsitletud eelmises riiklikus programmis eraldi rühmana ning nende lõimimiseks polnud planeeritud eraldi tegevusi. Seni on olnud uusimmigrantide lõimimine üleriigiliselt koordineerimata ning projektipõhine.²⁰ Seetõttu tuleb uusimmigrantide lõimimise meetmed välja töötada ja rakendada järgmiste aastate jooksul.

Lõimumiskava ei dubleeri seotud strateegiates (vt 4. peatükki) kavandatud tegevusi, vaid koondab ja analüüsib valdkonnaga seotud infot ning aitab seeläbi koordineerida eri ametkondade tegevusi.

Sellest lähtudes on sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkonna meetmed koondatud kahe alaeesmärgi alla.

1. On loodud tingimused emakeelest sõltuva eraldatuse vähendamiseks tööturul.

Indikaator: Eesti keele ja erialakoolitustel osalenute koguarv ja rahulolu.

Baastase 2007: Tööjõulähetustes osales 72 isikut; keelekursustel osales 1009 isikut; tööd otsis 262 isikut (RMB/IS, 2007).

Sihttase 2013: Tööjõulähetuses on osalenud 55 isikut; keelekursustel 800 inimest ning keele- ja erialakursustel 640 inimest aastas.

Muukeelsetes meediakanalite kaudu levitatakse teavet haridus- ja töövõimaluste kohta; avaldatakse muukeelsete täiskasvanute keele- ja täiendusõppe võimalusi. Töökeskkonna vahendusel toetatakse Eesti muukeelsete elanike võimalust õppida eesti keelt nii suhtlustasandil kui ka erialakeelt,

---

²⁰ Varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute integratsioon Eesti ühiskonda. Jaan Tõnissoni Instituut, Sotsiaalministeerium, 2007. Projektijuht Lehte Roots. Kirjastus Argo

mitmekesistades võimalusi omandada eesti keelt koos tööalase väljaõppe ja täiendusõppega. Tööandjatele korraldatakse koolitusi, et suurendada nende teadlikkust ning julgustada neid võtma töökeskkonna rikastamise ja tõhususe tõstmise eesmärgil tööle muu emakeelega inimesi.

2. On loodud võimalused täiskasvanud uusimmigrantide lõimimiseks ühiskonda.

Indikaator: Kohanemisprogrammi ja tugitegevustes osalenud isikute arv.

Baastase 2007: 0 (uus tegevus).

Sihttase 2013: Kohanemisprogrammides ja tugitegevustes osaleb 120 isikut.

Kavandatud on meetmed täiskasvanud uusimmigrantide edukamaks lõimimiseks ühiskonda (sh kultuuri- ja keeleõppematerjalide ning keele- ja kohanemisprogrammide väljatöötamine ja rakendamine).

Käesolev lõimumisvaldkond on seotud mitme muu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Siseministeeriumi ja Riigikantselei koordineeritud arengukavaga, mis on esitatud järgmises peatükis. Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkonna eesmärgid on sõnastatud eeldusega, et seotud strateegiad viiakse ellu planeeritud viisil.

3.4. Õigusliku ja poliitilise lõimumise valdkond

Õigusliku ja poliitilise lõimumise siht on kindlustada kõigile Eesti elanikele seadustest tulenevad võrdsed eneseostusvõimalused ühiskonnaelus ja poliitikas, sõltumata rahvusest või emakeelest. Õiguslik-poliitilise lõimumise eesmärk on aidata elanikel, kelle emakeel ei ole eesti keel (sh uusimmigrantidel), elada sisse Eesti ühiskonda ning saada aktiivseteks ühiskonnaliikmeteks. Kodanikuaktiivsuse kui demokraatliku eneseväljendusvormi kasvatamine võrdväärselt eri emakeelega elanike hulgas on oluline ühiste põhiväärtuste, samuti ühise riigiidentiteedi tekkimiseks, toetades samal ajal etniliste ja kultuurigruppide vastastikust tolerantsust. Lisaks nõuab jätkuvat pingutust naturalisatsiooni edendamise nii riigi suurema toetuse kui ka mittekodanike endi motivatsiooni tõstmise kaudu.

Nagu eelmises riiklikus programmis, jätkatakse uue lõimumiskava raames määratlemata kodakondsusega isikute ettevalmistamist põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamiks. Samuti jätkub kakskeelsete ja venekeelsete saadete toetamine, kampaaniad ühiskonna mitmekultuurilisusest, vähemuste kultuuri tutvustavad saated kirjutavas pressis, raadios ja televisioonis. Uues lõimumiskavas on lisaks nimetatule hulk erinevusi. Nimelt alustatakse dialoogi eri tasanditel lõimumisküsimuste aruteluks ja sellega elanikkonna senisest aktiivsemaks kaasamiseks poliitika kujundamisse. Uueks tegevuseks on ka naturaliseerunud kodanike kaasamine vähem lõimunud muukeelsete noorte ja täiskasvanute motivatsiooni, teadlikkuse ja kodanikuaktiivsuse tõstmisse ja Eesti kodakondsust väärtustavad tegevused, sh tseremooniate (nagu kodakondsustunnistuse kätteandmise tseremoonia) väljatöötamine. Lisaks on plaanis luua kodakondsuse taotlejatele eesti keelt ja Eestit tutvustav koondõppematerjal eksamiteks ettevalmistamiseks. Samuti on plaanis hakata tegelema võrdse kohtlemise temaatikaga, sh tõsta avalikkuse teadlikkust ning ametnikkonda sel teemal ette valmistada. Uue tegevusena on kavas toetada ühise teabevälja tekkimist ühiskonnas kultuuri kaudu, sh vahendades Eesti kirjanike loomingut muudesse keeltesse (eeskätt vene keelde) ning toetada eesti- ja muukeelsete kultuuriasutuste (nt teatrid) koostööprojekte.

Sellest lähtudes on õigusliku ja poliitilise lõimumise valdkonna põhimeetmed koondatud järgmise nelja alaeesmärgi alla.

1. Jätkeb naturalisatsiooniprotsess ning muu emakeelega Eesti kodanikud jt püsielanikud kaasatakse ühiskonna otsustusprotsessidesse.

Indikaatorid: 1. EV kodakondsuse taotlemiseks Põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami edukalt sooritanud isikute arv. 2. Poliitilise kaasatuse indeks õigusliku staatuse järgi.

Baastase 2007: 1. Põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami sooritas edukalt 1850 isikut (REKK statistika, 2007). 2. Eesti kodanikud 60%; määratlemata kodakondsusega isikud 20%; teiste riikide kodanikud 20% (2005. a üldmonitooring).

Sihttase 2013: 1. Põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami sooritab edukalt 2100 isikut. 2. Eeldame poliitilises kaasatuses kasvavat trendi määratlemata kodakondsusega isikute ja teiste riikide kodanike seas..

Arengukava raames toetatakse naturalisatsiooniprotsessi, teavitatakse eri sihtrühmi eesmärgiga vähendada määratlemata kodakondsusega elanike arvu eelkõige laste ja noorte hulgas. Oluline abinõu on tasuta (või täies ulatuses kompenseeritud) riigikeele õppimise võimaluste suurendamine muukeelsete täiskasvanute (sh uusimmigrantide) jaoks.

Muukeelsete inimeste suuremaks kaasamiseks kodanikeühendustesse kavandatakse edastada asjakohast, sh ka venekeelset teavet, samuti kavandatakse toetada eri emakeelega elanike hulgas demokraatliku dialoogipidamisega seotud tegevust (näiteks arutelud, debatid) ühenduste endi kaudu.

2. Suurendatakse elanike, sealhulgas ametnike teadlikkust võrdse kohtlemise tähtsusest ja ebavõrdse kohtlemise ilmingute ärahoidmisest.

Indikaator: Eri rahvusrühmade poolt tajutava ebavõrdse kohtlemise vähenemine.

Baastase 2007: 30% teiste rahvuste esindajatest on kokku puutunud olukorraga, kus mõnda isikut on rahvuse või keele tõttu eelistatud tööle või teatud ametikohale võtmisel või hüvede jagamisel (2007. a uuringu "Rahvussuhted ja integratsioonipoliitika väljakutsed pärast pronksõduri kriisi" küsitlusandmed).

Sihttase 2013: Eeldame kahanevat trendi inimeste vastavates hoiakutes.

Korraldatakse teavitustegevusi diskrimineerimisalase õigusteadlikkuse tõstmiseks. Eesmärk on vähendada vastastikust sildistamist, halvustavat suhtumist ja tõrjuvat hoiakut eri rahvustest inimeste suhtes, seda eelkõige ametnike hulgas. Korraldatakse kultuuridevahelise kommunikatsiooni treeninguid. Tehakse lisauuringuid vajaduste selgitamiseks ning sellest lähtuvalt meetmete ja tegevuste planeerimiseks ja elluviimiseks.

3. Riigiasutuste ja omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmise kaudu avalike teenuste osutamisel eri emakeelega inimestele luuakse lõimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil.

Indikaator: Eri emakeelega inimeste rahulolu taseme võrdlus riigi ja kohaliku omavalitsuse ametnike teenindusega.

Baastase 2007: 40% teistest rahvustest ning 54% eestlastest pidas riigi ja kohaliku omavalitsuse ametnikke asjatundlikeks, erinevus 26%.

Sihhtase 2013: Erinevus eri emakeelega inimeste rahulolus kohaliku omavalitsuse ametnike teenindusega ei ole suurem kui 10%

Alaeesmärgi saavutamiseks kavandatakse analüüsil põhineva abinõudekava väljatöötamist ning rakendamist kohaliku omavalitsuse tasandil, samuti koolitatakse ja teavitatakse ametnikke lõimumisteemaga tulemuslikumaks tegelemiseks nii riigi- kui ka kohalikul tasandil, parandatakse teabe kui avaliku teenuse kättesaadavust eri emakeelt kõnelevate inimeste jaoks.

4. Eesti elanikkonna teabevälja ühisosa suureneb, kasvab Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) jälgitavus venekeelse elanikkonna hulgas.

Indikaator: ERRi jälgitavus venekeelsete elanike hulgas.

Baastase 2007. 60% teise rahvuse esindajatest kuulab iga nädal Raadio 4 ja/või vaatab ETV (TNS EMOR uuringu andmed, 2007)

Sihhtase 2013: Eesmärk on, et ERRi jälgiks 70% venekeelsest elanikkonnast (saavutatav teise kanali avamisega).

Lõimumiskava raames toetatakse Eesti venekeelse meedia arengut spetsialistide täiendusõppe kaudu ja tihedamat koostööd kõigi Eesti meediaorganisatsioonide vahel. Eesmärk on rohkem kajastada Eesti ühiskonna kultuurilist mitmekesisust meedias positiivselt ning suurendada eri emakeelega eestimaalaste infovälja ühisosa.

ERRi programmis suurendatakse vene ja teistele muukeelsetele elanikele mõeldud ning nende osalusega valminud saadete osakaalu, sealjuures on olulisel kohal info- ja publitsistikasaated.

Õigusliku ja poliitilise lõimumise valdkond on seotud mitme siseministeeriumi koordineeritud arengukavaga, mis on esitatud järgmises peatükis. Eesmärgid õigusliku ja poliitilise lõimumise valdkonnas on sõnastatud eeldusega, et seotud strateegiad viiakse ellu planeeritud viisil.

3.5. Lõimumiskava juhtimistegevused

Eelkirjeldatud kolme valdkonna eesmärkide ning lõimumiskava visiooni täitumises aastaks 2013 on oluline roll arengukava erinevate meetmete ning seotud strateegiatega elluviimise monitoorimisel ja analüüsil ning sellest lähtuval haldusjuhtimisel. Arengukava juhtimise struktuuri ja korraldust on eraldi kirjeldatud 5. peatükis.

Juhtimise eesmärk on omada ülevaadet lõimumise edenemisest Eesti ühiskonnas ning tagada lõimumiskava 2008–2013 tõhus ja asjatundlik elluviimine.

Indikaator: Edukalt täidetud tegevuste protsent rakendusplaani tegevuste koguarvust vastavalt kavandatud indikaatori sihttasemele ja eelarvele.

Sihhtase 2013: Eesmärk on täita vähemalt 90% tegevusest vastavalt esialgselt kavandatud tegevuse indikaatorile ja eelarvele.

Põhilised juhtimismeetmed on arengukava elluviimise halduskorralduse tagamine, juhtimiseks vajaliku monitooringu ja analüüsi tegemine, rakendajate koolitamine ning arengukava osapoolte ja avalikkuse teavitamine. Oluline eesmärk on saavutada võimekus ja pädevus lõimumisega seotud partnerite ning eri tasandite tegevuste tulemuslikkuse analüüsimiseks, planeerimiseks ja osapoolte nõustamiseks.

4. Seosed teiste arengukavadega

Lõimumiskava on seotud paljude teiste arengukavadega ning selle peamine ülesanne on jälgida riigi erinevate poliitikavaldkondade kooskõla lõimumise strateegiliste eesmärkidega. Ühelt poolt toetab lõimumiskava oma tegevustega seotud strateegiate tõhusamat elluviimist, teiselt poolt saab lõimumiskava teavet ja tagasisidet olukorrast ühiskonna eri valdkondades.

Järgmiselt esitatakse seotud strateegiad eelmises peatükis kirjeldatud strateegiliste valdkondade kaupa. Iga arengukava juures on kirjas põhivastutaja (ministeerium või muu asutus).

4.1. Hariduslik ja kultuuriline lõimumine

Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007–2013

Haridus- ja Teadusministeerium, 19.01.2007 valitsuse korraldus nr 26

Arengukavas määratletakse muuhulgas muu emakeelega põhikooli- ja gümnaasiumilõpetaja eesti keele oskuse tase. Eestikeelsele õppele üleminek üldharidussüsteemi arengukava osana on sätestatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses. Sihiks on tagada 2011. aastaks eestikeelne õpe 60% ulatuses riiklikust õppekavast. Eesmärkide saavutamiseks on koostatud tegevuskava “Eestikeelsele õppele üleminek vene õppekeelega koolide gümnaasiumiastmes aastatel 2007–2011”.

Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010

Haridus- ja Teadusministeerium, 05.08.2004 valitsuse protokolliline otsus

Eesti keele arendamise strateegia eesmärk on luua tingimused selleks, et eesti keel kui Eesti põhiseaduslik riigikeel oleks Eesti territooriumil areneva tänapäevase kõrgtehnoloogilise ning avatud paljurahvuselise ühiskonna peamine suhtluskeel. Eesti keele arendamise strateegia üks eesmärke on toetada muukeelse üldhariduse üleminekut osaliselt eestikeelsele õppele. Strateegias määratud eesmärkide saavutamiseks vajalikud tegevused, mis on seotud Eesti muukeelsete elanike eesti keele õppega, viiakse ellu lõimumiskava 2008–2013 raames.

Noorsootöö strateegia 2006–2013

Haridus- ja Teadusministeerium, 06.07.2006 valitsuse 07.07.2006 korraldus nr 380

Eesti noortepoliitika üldeesmärk on tagada noorte osalus otsustusprotsessides ning noorte huvide ja vajaduste arvestamine. Strateegias on määratletud Eesti noortepoliitika arengusuunad: tegevustes lähtutakse noorte tegelikest vajadustest; noored peavad osalema neid puudutavates otsustusprotsessides ja poliitika kujundamises.

Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006–2015

Haridus- ja Teadusministeerium, 08.11.2006 Riigikogu otsus

Strateegia peab oluliseks sotsiaalset dimensiooni kõrghariduses. Sotsiaalsete garantiide süsteem peab võimaldama pühendumist õpingutele. Tegevussuund – kõrghariduse seostamine Eesti ühiskonna vajaduste

ja tööturu ootustega – peab oluliseks riigi toel eesti keele õpetamist üliõpilastele, kes ei räägi eesti keelt emakeelena, kuid soovivad jätkata õpinguid eesti keeles.

Elukestva õppe strateegia aastateks 2005–2008

Haridus- ja Teadusministeerium, 03.11.2005 valitsuse protokolliline otsus

Strateegia üks eesmärgi on luua tingimused selleks, et Eesti muukeelsed täiskasvanud saaksid omandada eesti keele ühiskonnas ja töөлus toimetulekuks vajalikul tasemel ning soovi korral arendada oma emakeeleoskust ja tegeleda rahvuskultuuriga. Eesmärgi saavutamiseks täiustatakse eesti keele tasemeeksamite süsteemi, laiendatakse muukeelsete täiskasvanute eesti keele õppe võimalusi, mis omakorda toetavad eesti keele ühiseks suhtluskeeleks kujundamise kiirenemist ning üldise keeleoskuse paranemist ühiskonnas.

Võõrkeelte strateegia, eelnõu

Haridus- ja Teadusministeerium

Strateegia peamised eesmärgid on tõsta elanike motivatsiooni õppida eri keeli, mitmekesistada võõrkeelte õppimise võimalusi ning parandada keeleõppe kvaliteeti, kindlustada keeleõpetajate koolituse kvaliteet ja parandada keeleoskuse tunnustamise süsteemi. Võõrkeelte strateegia käsitusvaldkonda kuuluvad kõik keeled peale eesti keele. Võõrkeelte strateegia tähtsustab muuhulgas ka Eesti põlisvähemuste keelte õpetamist ja õppimist.

Riiklike struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013:

Inimressursi arendamise rakenduskava

Haridus- ja Teadusministeerium, 11.01.2007 valitsuse protokolliline otsus

Inimressursi arendamise rakenduskava hõlmab kõiki Euroopa Sotsiaalfondi rahastatavaid tegevusi. Rakenduskava prioriteetsed suunad on: elukestev õpe, teadus- ja arendustegevuse ning kõrghariduse inimressursi arendamine, pikk ja kvaliteetne tööelu, teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks, suurem haldusvõimekus, kõiki neid valdkondi hõlmav tehniline tugi. Enamik suundi on seotud lõimumiskava haridus- ja kultuurivaldkonnaga ning neid tegevusi koordineerib Haridus- ja Teadusministeerium. Elukestva õppe raames rahastatakse eesti keele koolitusi muukeelsetele õpetajatele, suurema haldusvõimekuse raames tehakse 2008. aastal uuring eesmärgiga selgitada nii eesti kui ka vene haldus- ja õiguskeele koolitust vajavad sihtrühmad ja tase ametnike hulgas.

Kultuuriministeeriumi strateegiline arengukava aastateks 2009–2012

Kultuuriministeerium, 04.03.2008 kultuuriministri käskkiri nr. 100.

Kultuuriministeerium seab strateegilisi eesmärgi ja planeerib tegevust kolmes tegevusvaldkonnas: kultuur, sport ja meedia. Kultuurivaldkonnas toetatakse kultuuriinstitutsioonide põhitegevust, mitu kultuuripärandiprogrammi, eri rahvuste kultuuriseltse ja -kollektiive, pühakodade korrastamist, eesti kultuuri taastootmist ja tutvustamist kõikjal Eestis. Meediavaldkonnas on olulisim algatus Eesti

Televisiooni teise kanali käivitamine 2009. aastal (vt Eesti Rahvusringhäälingu arengukava). Spordivaldkonnas toetatakse nii eesti- kui ka muukeelsete elanike spordiharrastusi ja tippporti.

4.2. Sotsiaalne ja majanduslik lõimumine

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007–2009

Justiitsministeerium, 26.10.2006 valitsuse korraldus nr 592

Arengukava üldeesmärk on vähendada alaealiste kuritegevust ning parandada alaealistega tehtavat ennetustööd. Selleks on kavandatud ressursid ja meetmed, kuidas muuta ennetus tõhusaks elanike teadlikkust tõstes ja hoiakuid muutes, samuti alaealiste komisjonide ja kasvatus eritingimusi pakkuvate erikoolide töö tõhustamiseks ning õigussüsteemi mõjusamaks reageerimiseks alaealiste õigusrikkumistele. Õigusrikkumiste risk tuleneb pigem rahvusrühmade erinevast sotsiaal-majanduslikust olukorrast ning ühiskondlikust positsioonist kui emakeelest või rahvusest.

Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010

Justiitsministeerium, 21.10.2003 Riigikogu otsus

Arengusuundades määratletakse meetmed kuritegevusega võitlemiseks. Lisaks süütegude tagajärgedega tegelemisele pööratakse tähelepanu justiitssüsteemiväliste institutsioonide rollile ennetustöös. Sotsiaalsete ennetusmeetmete ülesanne on tagada, et võimalikult paljud inimesed püsiks aktiivsed, terved, töökad ning tuleksid toime iseseisvalt. Muuhulgas on vajalik soodustada riskirühmadesse kuuluvate inimeste lõimumist.

Eesti ettevõtluspoliitika 2007–2013

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 19.10.2006 valitsuse korraldus nr 574

Strateegia koondab peamised eesmärgid ja neist lähtuvad tegevussuunad Eesti elanike ettevõtlikkuse, Eesti ettevõtluskeskkonna ning kohaliku ettevõtluse konkurentsivõime suurendamiseks. Toetusprogrammid ja arendustegevus on mõeldud kõigile Eesti ettevõtjatele. Strateegia ja selle rakendusplaani koostamist toetava tegevusena on 2008. aastal kavas korraldada Eesti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete arengu uuring, mis muuhulgas võimaldaks analüüsida ettevõtluse piirkondlikke erinevusi, ettevõtjate keeleoskuse või muude tunnustega seotud eripärasid.

Eesti eluasemevaldkonna arengukava 2007–2013

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 17.01.2008 valitsuse korraldus nr 35

Eesti eluasemevaldkonna arengukava on eluasemesektori strateegiline lähtedokument, mis püstitab selle valdkonna strateegilised eesmärgid, suunad ja põhimõtted valdkonna üksikküsimuste lahendamiseks aastani 2013. Eesti eluasemevaldkonna peamine ülesanne on tagada Eestis sobiva ja võimalustekohase eluaseme kättesaadavus, kvaliteetne ja arenev eluasemefond, eluasemepiirkondade mitmekesisus ning tasakaalustatud ja säästev areng. Eluasemetingimuste parandamiseks saavad toetust taotleda kõik enim abi vajavad isikud Eestis olenemata rahvusest ja võrdsetel alustel.

Sotsiaalministeeriumi arengukava 2009–2012

Sotsiaalministeerium, sotsiaalministri poolt heaks kiidetud ja allkirjastatud 07.03.2008

Sotsiaalministeeriumi missioon on kujundada Eesti riigis elukeskkond, kus inimestel on võrdsed võimalused inimväärseks eluks. Strateegilised eesmärgid sisaldavad sotsiaalse ja majandusliku toimetuleku, arenguvõimaluste, tervisekaitse, võrdõiguslikkuse ning peredele vajaliku toe tagamist. Töehõive on oluline tegur kõigi tööealiste sotsiaalsel kaasamisel ja majandusliku sõltumatuse tagamisel. Kuigi sotsiaalkaitse on kõigile Eesti elanikele võrdne ning lähtutakse inimeste individuaalsetest vajadustest, teadvustatakse vähemusrühmade raskemat olukorda teatud valdkondades (nt eesti keele mitteoskajatest töötud, vähemusrahvustest lapsed). Nende paremaks toimetulekuks planeeritakse eraldi tegevused. Sotsiaalhoolekandeteenuste sihipärasemaks osutamiseks on loomisel sotsiaalteenuste andmeregister (STAR). 2009. aastal rakenduv register võimaldab saada tervikliku ülevaate osutatavate hoolekandeteenuste mahust ja hinnata paremini elanike vajadusi (sh kodakondsuse ja emakeele arvestuses).

Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012

Sotsiaalministeerium, 22.04.2004 valitsuse protokolliline otsus (kiita heaks)

Strateegia üldeesmärk on vähendada narkootikumide pakkumist ja nõudlust ning luua toimiv ravi- ja rehabilitatsioonisüsteem. Prioriteetseks sihtrühmaks peetakse lapsi ja noori ning rõhutatakse piirkondliku eripära arvestamist uimastivaba keskkonna loomisel. Arengukava elluviija on Tervise Arengu Instituut, kes toetab strateegia raames 2008. aastal Integratsiooni Sihtasutust narkomaania ennetamise teema lõimimiseks vähemusrahvustest noortega tegelevatesse projektidesse ja koolitustesse.

HIVi/aidisi ennetamise riiklik strateegia aastateks 2006–2015

Sotsiaalministeerium, 01.12.2005 valitsuse 07.12.2005 korraldus nr 771

Strateegia üldeesmärk on saavutada Eestis HIVi levikus püsiv langustendents, muuhulgas sõnastatakse vajadus panna HIVi levikule piir, kaasates kõik riigi tasandid ja sektorid. Strateegias nähakse ette 2008. a toetused Integratsiooni Sihtasutusele HIVi (ja narkomaania) ennetamise teema integreerimiseks kodanikupäeva üritustesse, eesti keele laagrite ja pereõppe tegevustesse, noorteühingute ja noorsootöötajate koolitusprogrammi ning õppematerjali.

Eesti regionaalarengu strateegia 2006–2015

Siseministeerium, 19.05.2005 valitsuse protokolliline otsus

Strateegia eesmärgid on tagada Eesti kõigi piirkondade areng, tuginedes piirkonna väärtustele ja eripärale, ning pidurdada rahvastiku ja majandustegevuse pealinna koondumist. Riigi regionaalpoliitika seostab, täiendab ning koordineerib valdkondade poliitikaid ning nende piirkondlikku mõju.

Eesti majanduskasvu ja tööhõive riiklik tegevuskava 2005–2007

Riigikantselei, 13.10.2005 valitsuse protokolliline otsus

Majanduskasvu ja tööhõive riikliku tegevuskava üks eesmärke on tööhõive suurendamine aktiivsete tööturumeetmete ja toetavate sotsiaalmeetmete osutamise ning tööturu nõudluse ja pakkumise tasakaalu tagamise kaudu. Tööhõivepoliitika keskendub tööturult tõrjutute tööturule tagasitoomisele. Seejuures on kõrgendatud tähelepanu all ka muukeelsed elanikud.

4.3. Õiguslik ja poliitiline lõimumine

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon ja kodanikualgatuse toetamise arengukava

Siseministeerium, 12.12.2002 Riigikogu otsus ja valitsuse 15.06.2006 korraldus nr 350

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni eesmärk on suurendada kodanike teadlikkust demokraatliku riigi toimimispõhimõtetest, kodanikuõigustest ja -kohustustest. Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon sõnastab kodanikeühenduste ja avaliku võimu partnerluse alused ja raamistiku kodanikuaktiivsuse elavdamiseks ning demokraatia tugevdamiseks Eestis. Vabariigi Valitsuse kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007–2010 eesmärk on tagada valitsussektori ühtne toetus kodanikualgatusele, luues Eestis kodanikualgatuseks soodsad tingimused. Lõimumiskava seisukohast on eriti olulised Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis väljendatud osaluse, partnerluse ja võrdse kohtlemise põhimõtted.

Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015, eelnõu

Siseministeerium

Vabariigi Valitsuse 2007. aasta 1. veebruari korralduse kohaselt koostab siseministeerium koos avaliku, era- ja mittetulundussektori partneritega 2008. aasta märtsiks siseturvalisuse arengukava aastateks 2009–2015, mis määratleb konkreetsete tegevused siseturvalisuse suurendamiseks. Sellest tulenevalt on määratud turvalisuspoliitika põhisuunad, millele Vabariigi Valitsus andis oma heakskiidu oktoobris 2007. Ennekõike on tegemist peamisi põhimõtteid rõhutava ning vaid kõige olulisemaid tegevusi esitava dokumendiga. Üks turvalisuspoliitika põhisuundi on turvatunde tekitamine, sealhulgas rahvustevaheliste pingete vähendamine lõimumise tõhustamise kaudu.

Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2009–2012

Kultuuriministeerium, Eesti Rahvusringhääling, 28.02.2008 Rahvusringhäälingu nõukogu otsus nr 1.1

Eesti Rahvusringhäälingu seadusest tulenev ülesanne on eesti rahvuskultuuri edendamine ja propageerimine, selle parimate saavutuste salvestamine, säilitamine ja tutvustamine, seejuures vähemusgruppide huvidega arvestades. Eesti Rahvusringhäälingu eesmärk on olla ühiskonnale oluliste mõttevahetuste foorumiks ning tagada kriisiolukordades ühiskonnale oluline teave. Arengukava sisaldab meedet eesti- ja venekeelse kogukonna lähendamiseks ühises meediaruumis. Selleks toetatakse publitsistika- ja vestlussaateid mõlema kogukonna esindajate osavõtul, tagatakse operatiivse, kvaliteetse ja mitmekülgse teabe edastamine, et lõimida eesti- ja venekeelset auditooriumi. Lisaks 2007. aastal ETV 24-s avatud venekeelsele uudisteportaalile käivitab Eesti Rahvusringhääling 2009. aastal (digitaalse) telekanali, mille üheks eesmärgiks on pakkuda rohkem meediaruumi kultuurilise mitmekesisuse, sh kultuuridevahelise suhtluse teemale ja keeleliste vähemustele. ETV 2 loomisel tõstetakse venekeelsete originaal- ja infosaadete mahtu ning suurendatakse eestikeelse programmi subtiitrimisega vene keeles

jälgitavate saadete mahtu. Eestlaste ja muukeelsete elanike ühise inforuumi laiendamiseks kaasatakse Eestis elavaid vene- ja muukeelseid ajakirjanikke ja arvamustliidreid.

Lõimumiskava 2008–2013 näol on tegemist valdkondadevahelise arengukavaga.²¹ Lõimumiskava ühendab mitu valdkondlikku ja organisatsiooni arengukava üheks terviklikuks strateegiaks, lisades nendele antud lõimumiskava raames rahastatavaid lõimumisele omaseid meetmeid.

5. Juhtimisstruktuuri kirjeldus

Üldvastutaja lõimumiskava eest on Kultuuriministeerium, kuhu koondub kogu informatsioon lõimumisega seonduvatest tegevustest, tulemustest ning vastavatest uuringutest nii Eestis kui väljaspool Eestit.

Lõimumiskava valdkondadevahelist strateegilist juhtimist teostab üldvastutaja juures tegutsev arengukava **juhtkomitee**, mida operatiivjuhtimises toetab **juhtrühm**. Kultuuriministeerium korraldab juhtkomitee ja juhtrühma tööd nii sisuliselt kui ka tehniliselt.

Juhtkomitee

Pärast valdkondliku arengukava kinnitamist Vabariigi Valitsuse korraldusega moodustatakse selle rakendamist suunav ja tagasisidet andev, elluviimist jälgiv ning vastavalt vajadustele korrigeeriv juhtkomitee.

Juhtkomitee tegevust juhib kultuuriminister, kelle kaudu juhtkomitee teavitab lõimumiskavaga seonduvast Vabariigi Valitsust. Juhtkomitee liikmeteks on meetmete ning oluliste seotud strateegiate elluviimise eest vastutavate ministeeriumide, Integratsiooni Sihtasutuse ja valdkondliku arengukava sidusrühmade esindajad. Juhtkomitee koosseisu muutmise ja täiendamise ettepanekuid teeb kultuuriminister.

Igast asutusest määratakse juhtkomiteesse üks liige, kellel on volitused vastava organisatsiooni nimel juhtkomitees otsuseid teha. Valdkondliku arengukava sidusrühmade esindajad määratakse juhtkomiteesse konsultatsioonide korras sidusrühmadega, kelle hulka kuuluvad teiste seas muukeelsete eestimaalaste esindusorganisatsioonid, kodanikeühendused, kõrgharidus- ja teadusasutused ning ettevõtjate esindusorganisatsioonid.

Juhtkomitee:

- kinnitab juhtrühma poolt koostatud aruande lõimumiskava rakendamise tulemuste kohta, mille kultuuriminister esitab Vabariigi Valitsusele üks kord aastas, hiljemalt 31. märtsiks;
- teeb vajaduse korral kultuuriministri kaudu Vabariigi Valitsusele ettepanekuid lõimumiskava 2008–2013 ja selle rakendusplaani muutmiseks. Seejärel esitab kultuuriminister tulenevalt riigieelarve ja ministeeriumide eelarvete planeerimise üldajakavast uuendatud rakendusplaani Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks hiljemalt 31. märtsiks;
- algatab vajadusel aastal 2012 kultuuriministri juhtimisel järgmise perioodi lõimumiskava koostamise, võttes aluseks lõimumiskava 2008–2013 vahehindamise tulemused;

Ülaltoodud ülesannete täitmiseks on juhtkomiteel õigus:

---

²¹ Strateegilise planeerimise käsiraamat. Rahandusministeerium. Tallinn, 2006

- saada kõigilt vastutavatel asutustelt hiljemalt 31. jaanuariks tegevusaruanne, sh tulemuslikkuse analüüs;
- saada kõigilt vastutavatel asutustelt hiljemalt 15. veebruariks rakendusplaani täiendustepanekud;
- saada riigi- ja omavalitsusasutustelt vajalikke dokumente ning asjakohast kirjalikku või suulist teavet;
- kaasata juhtkomitees arutatavate küsimuste lahendamisse riigi- ja omavalitsusasutuste ning valitsusväliste organisatsioonide esindajaid, vastava ala asjatundjaid, väliseksperte ja teisi isikuid;
- moodustada töörühmi ja ekspertkomisjone.

Juhtrühm

Kultuuriminister, kes on lõimumiskava üldvastutaja, loob arengukava operatiivküsimustega tegelemiseks, elluviimise monitoorimiseks ja teabe koordineerimiseks erinevate ministeeriumide ning rakendavate asutuste vahel juhtrühma. Juhtrühma liikmed on peamised rahastavad ministeeriumid ja valitsusasutused. Juhtrühma tööd juhivad kultuuriministri määratud ametnik.

Vastutavast ministeeriumist juhtrühma nimetatud ametnik vastutab ministeeriumisisese kooskõlastusprotseduuri ning otsustamiseks vajalike materjalide ja seisukohtade ettevalmistamise eest.

Juhtrühm:

- koondab regulaarselt teavet lõimumiskava rakendusplaani, samuti seotud strateegiate elluviimisest ning analüüsib regulaarselt lõimumise ja sellega seotud protsesside arengut ning koostab selle põhjal juhtkomiteele hiljemalt 31. jaanuariks tegevusaruande, sh tulemuslikkuse analüüsi eelmise tegevusaasta kohta;
- korraldab oma organisatsiooni siseselt läbirääkimisi lõimumiskava ja sellega seotud strateegiate elluviimise ning lõimumisalaste tegevuste sisaldamise kohta organisatsioonipõhiste arengukavades;
- valmistab ette materjalid juhtkomiteele otsuste tegemiseks;
- jagab teavet arengukava elluviivatele ja kasusaavatele osapooltele ning avalikkusele.

Vastutus meetmete eest

Meetmete võtmise eest vastutavad ministeeriumid, kes oma pädevuse piires ning määratud ülesannete ulatuses tagavad:

- meetmes kavandatu eesmärgipärase arendamise ning tulemusliku rakendamise ja rahastamise;
- kooskõlastatud tegutsemise meetmete rakendamisel;
- meetmete rakendamise kohta aruannete esitamise.

Ülevaade meetmete eest vastutavatest ministeeriumidest ja tegevuste teostajatest on esitatud valdkondliku arengukava rakendusplaanis.

Teostajad

Meetmeid rakendavad nii ministeeriumid ise kui ka nende allasutused, kohalikud omavalitsused, kõrgkoolid, valitsusvälised organisatsioonid ning teised asutused. Paljusid tegevusi korraldab Vabariigi Valitsuse loodud Integratsiooni Sihtasutus, kes on valdkondliku arengukava 2008–2013 meetmete eest vastutavate ministeeriumite koostööpartner. Sihtasutus koondab teavet, kogemusi ja tagasisidet tegevuse edukuse kohta ja rakendab seda lõimumispoliitika elluviimisel.

Arengukava monitooring ja hindamine

Lõimumiskava tegevused saavad järk-järgult eri ametkondade igapäevategevusteks, mistõttu kasvab vajadus arengukava elluviimise analüüsimise ning tegevuste koordineerimise järele.

Kultuuriministri juhtimisel korraldab juhtrühm lõimumiskava 2008–2013 elluviimise pideva seire ja analüüsi ning tagasiside andmise arengukava elluviivatele partneritele ja avalikkusele.

Arengukava elluviimise jälgimiseks ja juhtimise toetamiseks tehakse igal aastal valdkonna analüüs, mis annab ülevaate lõimumise olukorrast ja tegevustest ning arengukava elluviimise tulemuslikkusest. Iga aasta 31. märtsiks koostatakse kultuuriministri juhtimisel arengukava eelmise aasta täitmise aruanne, mille kiidab heaks Vabariigi Valitsus oma korraldusega.

2010. aastal korraldab kultuuriminister lõimumiskava 2008–2013 vahehindamist, mis on 2011.–2013. aasta rakenduskava koostamise aluseks. Vajaduse korral algatab Vabariigi Valitsus 2012. aastal uue riikliku arengukava ettevalmistamise, et jätkata koordineeritud lõimumisalaseid tegevusi.

Pärast lõimumiskava 2008–2013 tegevuste lõpuleviimist koostatakse hiljemalt 30. juuniks 2014 kultuuriministri juhtimisel lõpparuanne, mille kinnitab Vabariigi Valitsus.

Rakendusplaani uuendamine

Lõimumiskava tegevuste kavandamiseks koostatakse rakendusplaan aastateks 2008–2010 ning 2011–2013. Rakendusplaani uuendatakse igal aastal. Iga-aastastest tegevusaruannetest lähtudes esitavad vastutavad ministeeriumid kultuuriministrile hiljemalt iga aasta 15. veebruariks järgmise aasta rakendusplaani muudatusettepanekud oma vastutusalas.

Jooksva aasta muudatuste kohta koondab informatsiooni juhtrühm ning algatab vajaduse korral läbirääkimised muudatusteks sama aasta teiste meetmete rakendamisel või muudatuste tegemiseks järgmiste aastate rakendusplaanis või strateegias tervikuna.

Kultuuriminister korraldab rakendusplaani täiendamise koostöös kõigi vastutavate ministeeriumidega ning esitab selle juhtkomiteele kinnitamiseks. Juhtkomitees kinnitamise järel esitab kultuuriminister rakendusplaani kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele. Rakendusplaani tegevuste rahastamise ning ministeeriumide arengukavades kajastamise eest vastutavad vastavad ministeeriumid. Ministeeriumide arengukavadel põhinevate eelarveprojektide koostamisel tuleb arvestada muudatusi valdkondliku arengukava rakendusplaanis.

6. Rahastamine ja maksumuse prognoos

Riikliku programmi strateegia kohta on esitatud meetmete esialgne hinnanguline maksumus. See prognoos on koostatud asjaomaste ministeeriumide ja seotud asutuste koostöös ning see põhineb: a) varasema riikliku programmi “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” rakendamise käigus saadud kogemusel sarnaste meetmete mahu ja maksumuse kohta; b) läbi viidud analüüsidel ja teostatavusuuringutel uute meetmete mahu ja maksumuse kohta. Maksumuse prognoosis on eraldi välja toodud riigieelarvelised ja välisvahendid.

Riikliku programmi meetmete ja tegevuste maksumust ja rahastamist on täpsemalt kirjeldatud programmi rakendusplaanis, mis koostatakse kahes etapis: I perioodiks 2008–2010 ja II perioodiks 2011–2013. Rahastamise üksikasjalik plaan kinnitatakse koos iga-aastase riigieelarvega. 2008. aasta vahendid on konkreetse rahastaja eelarves juba ette nähtud ning rahastaja poolt ka kinnitatud.

Rahastajad

Rakendusplaanis ette nähtud tegevusi rahastatakse ministeeriumide eelarvest, samuti välisvahendeist, sh Euroopa Sotsiaalfondist ja Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondist. Rakendusplaanis ette nähtud tegevuste maksumuse prognoos peab olema kooskõlas iga meetme eest vastutava ministeeriumi oma arengukavaga ning prognoosi korrigeeritakse sünkroonselt kooskõlas ministeeriumide planeerimisprotsessiga.

Riikliku programmi juhtkomitee korrigeerib ja täiendab igal aastal nii rakendusplaanis meetmete ja tegevuste maksumust kui ka rakendusplaanis struktuuri, tuginedes ministeeriumide ning välisrahastajate, programmist kasu saajate ja teiste osapoolte ettepanekutele.

7. Arengukava koostamine ja elluviimise osapooled

“Eesti lõimumiskava 2008–2013” koostamine

15.12.2005 esitas rahvusküsimustega tegelev minister Vabariigi Valitsusele uue valdkondliku arengukava “Eesti lõimumiskava 2008–2013” koostamise lähteülesande.

2006. aastal kevadel moodustati riikliku programmi üldvastutaja juhtimisel valdkondliku arengukava koostamiseks 25-liikmeline ekspertkomisjon. Komisjoni kuulusid eri lõimumisvaldkondade spetsialistid, riigikogu liikmed, tööandjate, töövõtjate, teadusasutuste, valitsusväliste organisatsioonide ja rahvusvähemuste esindusorganisatsioonide esindajad ja teised osapooled. Ekspertkomisjoni ülesanne oli koguda lähteandmeid ja tellida taustauuringuid, selgitamaks, milline peaks olema kavandatava valdkondliku arengukava sihtgrupp, põhi- ja alaeesmärgid, realiseerimise printsiibid, elluviimise kava, tulemuslikkuse hindamist võimaldavad kriteeriumid ja elluviimiseks vajalikud vahendid.

Ekspertkomisjoni juurde loodi seitsmeliikmeline töögrupp. Töögrupp kogus ja töötas läbi ministeeriumide ja nende allasutuste ettepanekud, teiste osapoolte lõimumisprojektide kavad ning koostas nende põhjal

valdkondliku arengukava tööversioonid. Aruteludesse arengukava tööversiooni üle kaasati ka venekeelseid eksperte lõimumise eri valdkondadest.

Alates 2006. aasta novembrist kaasati valdkondliku arengukava koostamisse kõikide asjaomaste ministriumide ja teiste seotud asutuste esindajad, sh Integratsiooni Sihtasutus, Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Rahandusministeerium, Justiitsministeerium, Kultuuriministeerium, Tööturuamet, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, Tervise Arengu Instituut ja Õiguskantsleri Kantselei.

2007. a mais liitus arengukava koostamisega Euroopa Komisjoni rahastatud üleminekutoetuse (*Transition Facility*) projekti raames korraldatud riigihanke “Riikliku integratsiooniprogrammi 2008–2013 väljatöötamine” võitnud konsortsium koosseisus SA Poliitikauuringute Keskus PRAXIS (juhtpartner), Tartu Ülikool, MTÜ Balti Uuringute Instituut, AS Hill & Knowlton Eesti, OÜ Geomedia. Konsortsiumi ülesanne oli toetada lõimumiskava 2008–2013 väljatöötamist uuringute, strateegilise konsultatsiooni, kommunikatsioonikava koostamisega ning kaasamis- ja teavitusürituste ja õppereiside korraldamisega.

Lõimumiskava keelelise vormistuse on üle vaadanud Eesti Keele Instituut.

Avalikkuse kaasamine lõimumiskava 2008–2013 koostamisse

Lõimumiskava sihtrühmade ja sotsiaalpartnerite esindajad, samuti vastava ala asjatundjad jt esitasid oma ettepanekud lõimumiskava eelnõu täiendamiseks eesmärgiga saavutada üksmeel eesmärkide, sihtrühmade ja põhimeetmete osas. 1. augustil 2007 avalikustati valdkondliku arengukava ametlik tööversioon kaasamisveebis aadressil www.osale.ee. 7. septembril ja 14. septembril 2007 toimusid Tallinnas ja Jõhvis lõimumisteemalised teavitus- ja tagasisideseminariid, kus selgitati programmi prioriteete rohkem kui 120 valdkondliku arengukava sidusrühma esindajale. Osalejatel oli võimalus esitada muudatusettepanekuid arengukava tööversiooni kohta. Kõik muudatusettepanekud töötati läbi ministriumide esindajate ja ekspertkomisjoni liikmete poolt ning need olid lõimumiskava koostamisel ja täiendamisel oluliseks aluseks.

Lõimumiskava valmimiseks käesoleval kujul peeti konsultatsioone Riigikogus esindatud poliitiliste erakondadega, vastutavate ja seotud ministriumidega ning ülikoolide eri päritolu ja emakeelega teadlastega. Saavutamaks laiemat kõlapinda lõimumiskavas sätestatud eesmärkide ja meetmete rakendatavuse ning olulisemate väljakutsete osas, korraldati 18.–19. oktoobril 2007 Tallinnas rahvusvaheline konverents rohkem kui 150 osalejale. Tuntud lõimumis- ning rahvusvahetespetsialistid 8 riigist võrdlesid Eesti olukorda teiste riikide lõimumisalaste kogemustega. Lõimumiskava tutvustati ametlikult ligi sajale inimesele 14. detsembril 2007 Tallinnas. Läbirääkimisi ja konsultatsioone huvirühmade ja osapooltega juhtisid rahvastikuministri büroo ja Integratsiooni Sihtasutus koostöös Poliitikauuringute Keskusega PRAXIS.

Valdkondliku arengukava „Lõimumiskava 2008–2013” kavandatud eelarve aastateks 2008–2013 (tuhandetes kroonides)

Meetmed	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
VI - HARIDUSLIK JA KULTUURLINE	Alusharidus: Lastele, kelle emakeel ei ole eesti keel, on Eestis loodud eesti keele omandamise võimalused eakohasel tasemel ja viisil.	Meede 1.1: Keeleõppe- ja kohanemisprogrammide laiendamine.	7 500	7 500	6 000	6 000	6 000	
		Meede 1.2: Pedagoogide professionaalse arengu toetamine ja õppematerjali koostamine.	2 870	1 700	1 700	2 000	2 000	2 000
		Meede 1.3: Kohalike omavalitsuste, lastevanemate ja lasteasutuste informeerimine, nõustamine ning teavitamine.	540	1 400	1 400	700	700	700
	Põhiharidus: Iga Eestis põhikooli lõpetanu on ühiskonnapädev, väärtustab oma emakeelt ja kultuuri ning valdab eesti keelt tasemel, mis on vajalik Eestis haridustee jätkamiseks ja ühiskonnas toimetulekuks.	Meede 2.1: Keeleõppe- ja kohanemisprogrammide laiendamine.	6 955	6 044	6 450	7 000	7 000	7 000
		Meede 2.2: Mitmekeelses ja -kultuurilises keskkonnas toimetuleku toetamine.	670	550	650	700	700	700
		Meede 2.3: Pedagoogide professionaalse arengu toetamine ja motivatsioonisteeми loomine.	4 780	7 430	7 045	6 000	6 000	6 000
		Meede 2.4: Õppevahendite koostamine.	571	2 000	3 000	3 000	3 000	3 000
	Keskskharidus: Eestis üldkeskskhariduse omandanud noor on tolerantne kultuurierinevuste suhtes ja valdab eesti keelt tasemel, mis on vajalik haridustee jätkamiseks või tööleasumiseks Eestis ja ühiskonnas toimetulekuks.	Meede 2.5: Kohalike omavalitsuste, lastevanemate ja koolide informeerimine ning nõustamine.	3 675	4 500	4 500	5 000	5 000	5 000
		Meede 3.1: Keeleõppe- ja kohandumisprogrammide laiendamine.	1 000	3 000	3 000	2 000	2 000	2 000
		Meede 3.2: Pedagoogide professionaalse arengu toetamine ja motivatsioonisteeми loomine.	11 559	7 490	7 900	7 000	7 000	7 000
Kutseharidus: Eestis kutsehariduse omandanu valdab eesti keelt oma haridustasemele ja kvalifikatsiooninõuetele vastavalt ning on konkurentsivõimeline Eesti tööjõuturu	Meede 3.3: Õppe- ja infomaterjalide koostamine ja levitamine.	5 700	5 250	5 250	4 000	4 000	4 000	
	Meede 4.1: Keeleõppe- ja kohanemisprogrammide rakendamine.	7 606	4 650	3 300	4 000	4 000	4 000	
	Meede 4.2: Kutsesõppeasutuste õpetajate, koolijuhitide ja praktikajuhendajate koolitus, sh eesti keele õppe toetamine.	1 700	2 700	2 700	3 000	3 000	3 000	

Meetmed	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Kõrgharidus: Gümnaasiumilõpetajad Eestis, kelle emakeel ei ole eesti keel, suudavad edukalt õppida kõrgkoolis eesti keeles. Õpetajad on tasemeõppe läbimisel võimelised õpetama mitmekeelses ja -kultuurilises õpikeskkonnas ning erineva eesti keele tasemega õpilasi. Eestis elavatele muukeelsetele elanikele ja uusimmigrantidele on loodud võimalused oma emakeelt ja kultuuri tundma õppida, sellega tegeleda ja oma etnilis-keeleline identiteet säilitada ning seda tutvustada. Eestis elavatele eri rahvusest noortele ja täiskasvanutele on loodud võrdsed õpi- ja eneseteostusvõimalused väljaspool formaalharidussüsteemi. See aitab kaasa eri rahvusest inimeste omavahelisele dialoogi suurenemisele ning vähendab negatiivseid hoiakuid ja eelarvamusi üksksteise suhtes.	1 500	1 500	1 500	2 000	2 000	2 000	
	Meede 5.1: Täiendav eesti keele õpe.	330	280	280	300	300	300
	Meede 5.2: Õppejõudude täienduskoolitus ja vastavate õppematerjalide väljatöötamine.	500	1 300	600	500	500	500
	Meede 5.3: Õpetajate tasemeõpe, õppekavade arendus ja õppematerjalide väljatöötamine.	10 600	10 900	11 300	10 000	10 000	10 000
	Meede 6.1: Keeleõppe- ja kultuuriprogrammide rakendamine.	950	950	750	1 000	1 000	1 000
	Meede 6.2: Õpetajate ja haridusametnike koolitus.	500	700	1 000	1 000	1 000	1 000
	Meede 6.3: Õppe- ja infomaterjalide koostamine.	3 600	4 600	2 600	3 000	3 000	3 000
	Meede 7.1: Eesti ja vene rahvusest noorte noorsootöö-alase tegevuse aktiveerimine ja toetamine.	5 680	7 600	9 600	10 000	10 000	10 000
	Meede 7.2: Õppekavaväline keeleoskuse arendamine.	1 535	2 240	250	4 000	4 000	4 000
	Meede 7.3: Noorsootöösutuste ning noorsootöötajate pädevuse suurendamine.	5 075	135	4 635	4 000	4 000	4 000
Meede 7.4: Erinevuse vähendamine kodanikuühendustes osalemises eri emakeelega elanike seas.	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	
Meede 1.1: Informatsiooni levitamine haridus- ja töövõimalustest venekeelsete infokanalite kaudu.	20 370	16 452	17 718	20 000	20 000	20 000	
Meede 1.2: Võrdsete konkurentsivõimaluste edendamine keele- ja täiendusõppe arendamise kaudu.							
V2 – SOTSIAALNE JA MAJANDUSLIK							
On loodud tingimused emakeelest sõltuva eraldatuse vähendamiseks tööturul.							

Meetmed	2008	2009	2010	2011	2012	2013
On loodud võimalused täiskasvanud uusimmigrantide loomimiseks ühiskonda.	1 500	0	1 000	1 000	1 000	1 000
Jätkeb naturalisatsiooniprotsess ning muu emakeelega Eesti kodanikud jt püstitanikud kaasatakse ühiskonna otsustusprotsessidesse	0	500	500	500	500	500
Suurendatakse elanike, sealhulgas ametnike teadlikkust võrdse kohtlemise tähtsusest ja ebavõrdse kohtlemise ilmingute ärahoidmisest.	5 900	14 500	15 100	15 000	15 000	15 000
Riigiasutuste ja omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmise kaudu avalike teenuste osutamisel eri emakeelega inimestele luuakse loimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil	2 000	1 500	2 000	1 500	1 500	1 500
	450	1 250	500	500	500	500
	1 670	4 950	1 750	3 000	3 000	3 000
Eesti elanikkonna teabevälja ühisosa suureneb, kasvab Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) jälgitavus venekeelse elanikkonna hulgas.	0	250	700	700	700	700
	4 150	6 650	5 150	6 000	6 000	6 000

V3 - ÕIGUSLIK JA POLIITILINE

Meetmed	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
A - ARENGUKAVA JUHTIMINE, HINDAMINE, RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ JA ASUSTE TEGEVUSVÕIME TÕSTAMINE Omada ülevaadet lõimumise edenemisest Eesti ühiskonnas ning tagada lõimumiskava tõhus ja asjatundlik elluviimine	Meede 1: Valdondliku arengukava juhtimise korraldamine, et tagada programmi areng, tõhus rakendamine ja põhieesmärkide saavutamise ²² .	26 753	26 816	30 294	31 000	32 000	33 000
	Meede 2: Valdondliku arengukava hindamise korraldamine, et tagada programmi areng, tõhus rakendamine ja põhieesmärkide saavutamise.	4 800	0	1 500	2 000	500	2 000
	Meede 3: Valdondliku arengukava teavitustegevuste korraldamine, et tagada programmi areng, tõhus rakendamine ja põhieesmärkide saavutamise.	450	450	450	500	500	500
	Meede 4: Valdondliku arengukava elluviimise analüüsi korraldamine, et tagada programmi areng, tõhus rakendamine ja põhieesmärkide saavutamise.	1 580	100	920	1 000	1 000	1 000
	Meede 5: Lõimumisega seotud asutuste tegevusvõime tõstmine koostöö kaudu.	0	400	400	400	400	400
	Meede 6: Informatsiooni jagamine ja teiste riikide kogemusest õppimine lõimumisepoliitika kujundamisel ja rakendamisel.	8 656	600	600	600	600	600
Arengekava kokku	164 226	160 837	167 492	171 900	171 400	173 900	

²² Riigieelarveliste vahendite summad 2009 ja 2010 on indikatiivsed. Täpsed summad 2009 ja 2010 selguvad RES 2009-2012 ning järgnevate aastate riigieelarve seaduste ettevalmistamisel ning läbirääkimistel

Lisa 1. Lõimumiskava 2008–2013 juhtimisskeem

